

Západočeská univerzita v Plzni

Právnická fakulta

Diplomová práce

**Právo na spravedlivý proces v
judikatuře Ústavního soudu ČR**

David Macháček

Plzeň

2014

Prohlášení

*„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma: **Právo na spravedlivý proces v judikatuře Ústavního soudu ČR** zpracoval sám. Veškeré prameny a zdroje informací, které jsem použil k sepsání této práce, byly citovány v poznámkách pod čarou a jsou uvedeny v seznamu použitých pramenů a literatury“.*

Plzeň, listopad, 2014

.....
David Macháček

Poděkování

Na tomto místě bych chtěl poděkovat vedoucí mé diplomové práce JUDr. Monice Forejtové, Ph.D., za cenné rady a připomínky, jichž se mi od ní dostalo, a dále za ochotu a vstřícnost, se kterou ke mně během zpracování této práce přistupovala.

Obsah

1	Úvod	8
2	Právo na spravedlivý proces	10
2.1	Vývoj a historie práva na spravedlivý proces.....	10
2.2	Právo na spravedlivý proces obecně	13
2.2.1	Spravedlnost	14
2.2.2	Pojem právo na spravedlivý proces ve vlastním smyslu.....	16
2.3	Pojem ústavní stížnosti	20
2.3.1	Ústavní stížnost fyzické a právnické osoby	22
2.3.2	Řízení před Ústavním soudem	24
2.3.3	Stručně o nálezu.....	25
2.3.4	Závaznost nálezů.....	26
3	Porušení práva na spravedlivý proces vyplývající z judikatury Ústavního soudu České republiky.....	29
3.1	Zakotvení Listiny základních práv a svobod v právním řádu.....	29
3.2	Jednotlivé principy práva na spravedlivý proces	30
3.2.1	Zásada nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců	30
3.2.2	Zásada rovnosti účastníků řízení.....	33
3.2.3	Zásada zákonného soudce	34
3.2.4	Zásada veřejnosti řízení	35
3.2.5	Zásada ústnosti a přímosti	38
3.2.6	Poučovací povinnost soudu	40
3.2.7	Právo na právní pomoc	41
3.2.8	Průtahy v řízení	44
3.2.9	Překvapivá rozhodnutí	48
3.2.10	Opomenutý důkaz.....	50
3.2.11	Náležitě odůvodnění rozhodnutí	53
3.2.12	Extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry z nich vyozenými	55
3.2.13	Odepření spravedlnosti – denegatio iustitiae.....	57
3.2.14	Shrnutí.....	58

4	Právo na spravedlivý proces podle Evropské úmluvy.....	60
4.1	Evropský soud pro lidská práva	60
4.2	Právo na přístup k soudu	62
4.3	Nestrannost	63
4.4	Nezávislost.....	64
4.5	Právo na přiměřenou lhůtu řízení.....	65
4.6	Právo na veřejné projednání věci	66
4.7	Právo být účasten slyšení.....	66
4.8	Princip rovnosti.....	67
4.9	Právo na obhajobu.....	67
4.10	Presumpce nevinny	68
4.11	Další procesní aspekty spravedlivého procesu	69
4.12	Právo na přezkum – právo na účinné opravné prostředky	70
5	Závěr	71
	Resume	73
	Seznam použité literatury.....	74

1 Úvod

Tématem této diplomové práce je právo na spravedlivý proces v judikatuře Ústavního soudu ČR. Právo na spravedlivý proces by mělo být součástí právního řádu každého demokratického státu, neboť se jedná o jedno ze základních práv. V případě, že stát upře toto právo konkrétnímu jedinci, jedná se velmi závažný nedostatek, tento postup by znamenal i špatnou „vizitku“ pro daný stát i na poli mezinárodním. Právo na spravedlivý proces musí být zahrnut ve všech právních odvětví, to znamená hlavně v trestním řízení, kde případné porušení může mít závažný dopad pro konkrétního jedince, dále v občanskoprávní rovině a dále i u jiných orgánů moci výkonné. V této práci bude právě kladen největší důraz na trestněprávní a občanskoprávní věci, kde je právě bohatá judikatura Ústavního soudu České republiky.

Cílem této práce je nabídnout ucelený pohled na aspekty práva na spravedlivý proces, tak jak ho dotvářel hlavně Ústavní soud České republiky a dále také i Evropský soud pro lidská práva, kde právě náš ústavní soud čerpal inspiraci, což vyplývá z řady jeho rozhodnutí, kdy se právě k Evropskému soudu pro lidská práva odvolává.

Práce je rozdělena do tří hlavních kapitol, z nichž největší prostor dostává druhá kapitola. Druhá kapitola pojednává o jednotlivých aspektech práva na spravedlivý proces. Tyto aspekty jednak vyplývají přímo z Listiny základních práv a svobod, dále z řady mezinárodních smluv, právě Ústavní soud České republiky svou judikaturou tento institut dotvořil. Ke každému jednotlivému aspektu práva na spravedlivý proces bude věnován přiměřený prostor pro jeho vysvětlení včetně judikatury, které má být věnováno hlavní těžiště této práce.

Před touto kapitolou však bude obecně pojednáno o spravedlivém procesu, stručně bude nastíněna jeho historie a vývoj. Dále bude operováno s pojmy „spravedlnost“ a „spravedlivý proces“, z části i z filozofického hlediska. Tato kapitola si klade za cíl, aby uvedla čtenáře k hlavnímu těžišti, které je popsáno výše, což jsou jednotlivé aspekty práva na spravedlivý proces.

Další podstatnou kapitolou je právo na spravedlivý proces dle Evropské Úmluvy. Je to právě článek 6 odst. 1 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod (dále jen „Úmluva“), který je poslední „záchranný bod“ v případě porušení práva na spravedlivý proces pro jednotlivce, pokud se cítí dotčen, že mu daný stát neposkytl toto základní právo. Autor si je vědom, že toto téma je vhodné spíše pro samostatnou diplomovou práci, ale zkusí čtenáře stručně seznámit s jednotlivými aspekty práva na spravedlivý proces dle Evropského soudu pro lidská práva.

Závěrem této práce by mělo být vysvětlení samotného práva na spravedlivý proces, včetně všech aspektů, které právě vyplývají z judikatury Ústavního soudu ČR a Evropského soudu pro lidská práva.

Plzeň, listopad, 2014

.....
David Macháček

2 Právo na spravedlivý proces

2.1 Vývoj a historie práva na spravedlivý proces

Stejně jako ostatní lidská práva, tak i právo na spravedlivý proces si prošlo svým historickým vývojem. První zmínky o tomto právu můžeme zaregistrovat v Anglii ve Velké listině svobod (Magna Charta Libertatum) z roku 1215. Právo na spravedlivý proces zde bylo zakotveno v několika jednotlivých člancích. *„Zejména v čl. 39 bylo zaručeno, že žádný svobodný nesmí být zadržen či uvězněn nebo zbaven svých práv a držeb či učiněn psancem či poslán do vyhnanství neb jinak zbaven svého postavení, ani proti němu nebude použita síla neb jiní posláni, aby tak učinili, leda na základě právoplatného rozsudku jemu rovných či na základě práva této země.“*¹

Další články Magny Charty Libertatum se právem na spravedlivý proces zabývají pouze okrajově. Je například zakotveno právo na náhradu škody způsobenou nezákonnými rozhodnutími nebo právo na účinný prostředek nápravy. Jedná se však jen o dílčí ustanovení, nejdůležitější ustanovení pro historii práva na spravedlivý proces má již výše zmíněný článek 39.

Dalším důležitým mezníkem v anglické historii bylo vydání Habeas Corpus Act roku 1679. Jednak zde bylo zakotveno právo zaručující každému zadrženému nebo vězněnému dožadovat se prostřednictvím tohoto aktu, zda je jeho uvěznění oprávněné. V tomto významném dokumentu jsou dále stanoveny lhůty, do kdy musí být věc projednána před soudcem.

Jako reakce na vládu Jakuba II., který za své vlády porušoval dodržování lidských práv², byla vydána Listina svobod (1689). *„Do budoucna mělo být zaručeno, že nepřiměřené kauce nebudou vyžadovány, nepřiměřené pokuty ani kruté či nezvyklé tresty nebudou ukládány, porotci budou řádně svoláváni a pouze svobodní budou moci být porotci ve věcech velezrady, a veškeré přísliby pokut a konfiskací před tím, než je dotyčná osob odsouzena, budou na příště nezákonné a neplatné.“*³

---

¹ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 18 s. Ediční řada Lidská práva. ISBN 978-807-3577-483.

² Jakub II. Hlavně porušoval právo na zákonného soudce a zásadu presumpce nevin, vyžadoval nepřiměřené a nezákonné tresty a ukládal nepřiměřené pokuty.

³ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012,

Na stejných principech, na kterých se utvářelo právo na spravedlivý proces v anglickém pojetí, tak staví tradice americká. Nejdůležitějším dokumentem pro americkou státnost je Ústava. „Význam mají především články III. a IV., které se zabývají mocí soudní a spoluprací mezi státy ve věcech trestních. Avšak vedle Ústavy zaujímá důležité postavení prvních deset dodatků k Ústavě. Právu na spravedlivý proces byly věnovány dodatky V – VIII, které chrání občany před zásahem do jejich práv bez řádného soudního procesu.“⁴ Ačkoli se přímo práva na spravedlivý proces netýká, tak má svůj význam XIV. Dodatek Ústavy přijatý roku 1868. Tento dodatek přiznává veškerá rovná práva, tedy i právo na spravedlivý proces, všem občanům USA bez ohledu na barvu jejich pleti.

Poslední zemí, která má vliv na utváření práva na spravedlivý proces, je Francie. Významným dokumentem francouzské právní historie je Deklarace práv člověka a občana. Zde bylo právo na spravedlivý proces bráno jako základní zásady v trestním řízení. Podrobněji o těchto zásadách hovoří články 7-9.

Každý člověk může být obžalován, zatčen nebo uvězněn pouze v případech stanovených zákonem a pouze způsoby, které zákon předepisuje. Ti, kteří vyžadují, vyhotovují, vykonávají nebo dávají vykonávat svévolné příkazy, mají být potrestáni, ale každý občan předvolaný nebo vzatý do vazby na základě zákona, musí okamžitě poslechnout, jinak se stává vinným pro odpor.

Zákon má stanovit pouze tresty, které jsou nezbytné a zřejmě nutné. Každý může být potrestán pouze na základě zákona, schváleného a vyhlášeného před spáchaným činem a zákonně prováděného.

“Každý člověk je pokládán za nevinného až do té doby, kdy je prokázána jeho vina, jestliže se pokládá za nezbytné zatknout jej, každá přísnost, která by nebyla nutná k zajištění jeho osoby, má být přísně potlačena.“⁵

Vraťme se ale k vývoji práva na spravedlivý proces v našich zemích. Avšak je důležité uvědomit si, že zmíněné předchozí země s jejich úpravami lidských práv,

---

20 s. Ediční řada Lidská práva. ISBN 978-807-3577-483.

⁴ TINDALL, George Brown a David E SHI. USA. Vyd. 1. Překlad Alena Faltýsková. Praha: Lidové noviny, 1994, 897 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-710-6087-9.

⁵ MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 22 s. Ediční řada Lidská práva. ISBN 978-807-3577-483.

měly zásadní vliv na vývoj tohoto základního práva v našich oblastech. Právo na spravedlivý proces se vytvářelo po dlouhou dobu, avšak prvním významným obdobím se stalo 19. století. Zaručení práva na spravedlivý proces se poprvé objevilo již ve Stadionově ústavě roku 1849. Změna nastává u Ústavní listiny z roku 1920. V tomto období dochází k zařazení práva na spravedlivý proces do katalogu lidských práv.

Po vzoru rakousko-uherské ústavy byla tato ústavní listina koncipována tak, že byla vyčleněna jedna hlava (konkrétně hlava IV.), která upravovala spíše organizační principy. Bylo zde zakotveno právo na zákonného soudce, nezávislost soudců a soudů, ústnost a veřejnost řízení, právo na náhradu škody způsobenou nesprávným úředním postupem a bylo zakotveno i právo na soudní přezkum správních rozhodnutí v civilních věcech. Ovšem v této Ústavní listině chybělo výslovné zakotvení práva na přístup k soudům.

Po změnách v roce 1948 nastává zlom, co se týče ústavního zakotvení práva na spravedlivý proces. Ačkoli se Ústava z 9. května 1948 inspirovala předchozí ústavní listinou, byla to pouze inspirace formální, nikoli skutečná. Nedodržování a nezakotvení tohoto soudního principu bylo ještě více znatelné z ústavního zákona č. 64/1952, o soudech a prokuratuře. Tento zákon se pouze zmiňoval, že soudnictví vykonávají obecné a zvláštní soudy. Další zmínka o soudnictví a nezávislosti soudů a soudců zde zakotvena není. Ani nová ústava nepomohla ke zlepšení. Ústavní zákon č. 100/1960 Sb. situaci nezlepšil. I když měla organizace soudnictví zakotvené v osmé hlavě, vlastní práva na spravedlivý proces ne.

“Právem na soudní a jinou právní ochranu se zabývá hlava pátá Listiny základních práv a svobod. Zakotvení tohoto práva je koncipováno již v Ústavě. „Toto právo je všeobecně chápáno v Listině velmi širokým integrujícím způsobem jako systém institucionální a normativní právní ochrany. Obsahuje obecné hmotněprávní principy, konkrétně tradiční procesní principy soudnictví, i obecné zásady právního státu. V tomto smyslu navazuje na úpravu systému v hlavě čtvrté Ústavy.“⁶ Pro člověka jsou tyto práva chápána hlavně jako právo domáhat se stanoveným postupem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a taky

---

⁶ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4., rozšířené vydání. 396 pages. ISBN 80-738-0261-9.

možnosti žádostí o přezkum rozhodnutí orgánu veřejné správy. Do těchto subjektivních práv dále spadají práva na náhradu škody způsobenou nezákonným rozhodnutím soudu či státního orgánu nebo jiným orgánem veřejné správy. Každý člověk má dále právo na právní pomoc v řízení (jak před soudy, státními orgány, tak před orgány veřejné správy). Stejně tak má každý právo na zajištění procesních zásad v řízení před soudy a orgány veřejné správy. Mezi tyto zásady patří zásady na rovné postavení účastníků v řízení a právo na odepření výpovědi.⁷ Dalšími důležitými zásadami jsou: právo na zákonného soudce, právo na tlumočníka, pokud člověk neovládá jazyk, v jakém je jednání vedeno. Každý má právo na veřejné projednání věci, bez zbytečných průtahů, v přítomnosti účastníka a s možností vyjádřit se ke všem prováděným důkazům.

Právo na spravedlivý proces znamená, že jsou v řízení dodržovány všechny výše zmíněné zásady, které jsou pak doplněny dalšími články z Listiny a rozšiřují tak pojem práva na spravedlivý proces. Jako první v této hlavě nalezneme pod čl. 36 zakotvení práva na soudní ochranu. (V tomto článku je vyjádřena možnost přístupu k orgánům veřejné moci). *„Předmětem práva na soudní ochranu je jakékoli právo osoby právním řádem (a určitým rozsahu i mezinárodní smlouvou) stanovené, tedy i ústavně především Listinou zakotvená základní práva a svobody. Po procesní stránce je na normách zejména Občanského soudního řádu, Trestního řádu, Soudního řádu správního a správního řádu toto ústavní právo člověka konkretizovat. Listina (a ani Ústava) přitom neupravují právo na soudní ochranu jako instanční, stupňovitý proces, jak to pro případy trestní činí Evropská Unie.“*⁸

2.2 Právo na spravedlivý proces obecně

Právo na spravedlivý proces je jedním z klíčových principů právního státu. Nelze totiž přehlédnout, že vytváří procesní prostor pro ochranu a vynucování všech ostatních práv. *„Z tohoto důvodu je právo na spravedlivý proces v civilním řízení*

---

⁷ Právo odepřít výpověď má každý, kdo by tím způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké.

⁸ KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4., rozšířené vydání. 397 pages. ISBN 80-738-0261-9.

významným způsobem chráněno. Na úrovni ústavního pořádku ČR se jedná především o čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, o hlavu pátou Listiny základních práv a svobod a o hlavu čtvrtou Ústavy České republiky. Na úrovni zákona je právo na spravedlivý proces upraveno zejména v občanském soudním řádu⁹ (např. § 6, 18, 100, 118a, 116 atd.) a v zákoně č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích. Porušení práva na spravedlivý proces by mělo vést až ke zrušení soudního rozhodnutí či k odsouzení České republiky Evropským soudem pro lidská práva (ESLP) a přiznání finančního zadostiučinění poškozenému účastníkovi.

2.2.1 Spravedlnost

*„Každý v nějaké formě rozumí a cítí, co je to spravedlnost, zastává svůj postoj k tomu, co je a co by mělo být spravedlivé, ze svého subjektivního pohledu. Pojem spravedlnosti je intuitivně srozumitelný, jeho definování však působí nemenší potíže než definování pojmů právo či právní vědomí. Filozofové i právníci se o to pokoušejí víc než dva tisíce let, zatím však uspokojují definice, ale ani explikace pojmu spravedlnost neexistuje.“*¹⁰ Vymezení slova spravedlnost komplikuje i to, že může mít více významů (je to polysém). *“Často se nerozlišuje spravedlnost ve smyslu právním, ve smyslu mravním (etickém), ve smyslu historickém (historická spravedlnost) a ve smyslu sociálním, tj. sociální spravedlnost.“*¹¹ Různé pochopení slova spravedlnost pak vede k různým představám o tom, jak by mohlo vypadat spravedlivé společenské uspořádání, spravedlivé přerozdělování hodnot a majetků, spravedlivý život, spravedlivý proces atd. Tuto situaci ještě více komplikuje skutečnost, že při vymáhání jakéhokoliv nároku je důležité celý spor převést do společného jazyka, čímž dochází k dalšímu zkruslení.

“Spravedlnost se tedy týká rozdělování (resp. přidělování, přiřazování) určitých hodnot ve společenských vztazích, ať už jde o hodnoty pozitivní nebo negativní, ať už jsou to materiální předměty, dávky, odměny, výhody, tituly, funkce,

---

⁹ David, L., Ištvanek, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha : Wolters Kluver ČR, 2009, s. 3.

¹⁰ Přidal, O.: *Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení*, Právní rozhledy 20/2010, s. 731.

¹¹ Knapp, V. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 86.

práva, čest apod. Není rozhodující, zda jde o rozdělování teprve budoucí, aktuální, nebo o stav rozdělení, které proběhlo v minulosti.”¹²

Pokud chceme-li definovat spravedlnost, potom vždy budeme operovat s pojmem rovnost. Ve společnosti není rovnost všech a ve všem, vždy existují fyzické, psychické, sociální, materiální atd. odlišnosti. Zkušenost přitom říká, že každá nerovnost je podstatná. *“Koncepty spravedlnosti často usilují o nastolení určité rovnosti, kdy si jsou subjekty v určitém kritériu rovny. Např. právo (legální spravedlnost) se snaží existující nerovnost vyrovnat zejména formální právní rovností, ale i požadavkem rovného postavení v zákoně, paradoxně i za cenu určité právní nerovnosti.*”¹³ K dosažení rovnosti slouží jiné koncepce spravedlnosti, tak např. diortická spravedlnost má restituční charakter, jejím cílem je návrat do předešlého stavu při škodné události, kdy škůdce škodu nahradí buďto v penězích, nebo naturální restitucí. Diortická spravedlnost tak obnoví předchozí situaci, aniž by byl poškozený ve ztrátě či v zisku. Distributivní spravedlnost řeší rozdělování různých statků, zejména veřejných peněz. Podstatné je, aby bylo rozdělováno podle stejných měřítek; není nespravedlivé, pokud ten který dostane více či platí větší daně, jestliže jsou pro to rozumné důvody.

Podle Harta je spravedlnost tradičně považována za něco, co udržuje nebo obnovuje rovnováhu či úměrnost, a její hlavní pravidlo se často vyjadřuje větou *„Posuzuj podobné případy podobně“*, ačkoli zde je třeba doplnit *„Posuzuj odlišné případy odlišně“*¹⁴. Úkolem soudu není jen přesná aplikace hmotněprávních norem, ale i pokus o nalezení spravedlivého řešení věci. Ideální spravedlivé rozhodnutí soudu je spravedlivé věcně a zároveň přijaté po spravedlivém procesu. Nelze zpravidla dojít věcně spravedlivého rozhodnutí, pokud dojde k velmi hrubému porušení práva na spravedlivý proces. Ale naopak dosažení věcně nespravedlivého rozsudku po férovém řízení odporuje základnímu účelu občanského soudního řízení. Ten kdo jedná spravedlivě, vždy respektuje nějaký řád, hodnoty či principy. Otázkou je, zda tyto hodnoty jsou „spravedlivé“ a společensky přijatelné. Cílem uplatňování spravedlnosti napříč společností je nastolení všeobecně přijatelného společenského řádu. Jak již

---

¹² Večeřa, M. *Spravedlnost v právu*. Brno : MU, 1997, s. 16, ISBN 8021016442

¹³ Večeřa, M. *Spravedlnost v právu*. Brno : MU, 1997, s. 21. ISBN 8021016442

¹⁴ Hart, H. L. A. *Pojem práva*. Praha : PROSTOR, 2004, s 161, ISBN: 80-7260-103-2

popsal Platon, spravedlivý stát rodí spravedlivého občana, stejně jako spravedlivý občan je základem spravedlivého státu.

2.2.2 Pojem právo na spravedlivý proces ve vlastním smyslu

„Tak jako je obtížné definovat pojem spravedlnost, tak podobně těžké je definovat pojem právo na spravedlivý proces, a to právě též kvůli nelehkému definování pojmu spravedlnost. Právo na spravedlivý proces je intuitivní pojem – každý účastník řízení ví, že má právo na spravedlivý proces, je subjektivně přesvědčen, že ví, co je obsahem jeho práva, a ví, že se může obrátit „až do Štrasburku“.¹⁵ Dle Repíka právo na spravedlivý proces obsahuje dvě složky. První je „právo na přístup k soudu“, tj. právo obrátit se na soud k vymožení či ochraně svého subjektivního práva. Druhou je „právo na určitou kvalitu procesu, která je zabezpečená řadou institucionálních a procesních záruk.“¹⁶

„Právo na spravedlivý proces vyjadřuje jistou vlastnost civilního soudního řízení, jakou je nezávislé rozhodování s právem účastníků (stran) vyjadřovat se ke všem úkonům v průběhu řízení. Právo na spravedlivý proces rovněž souvisí s hospodárností řízení, neboť řízení má proběhnout v přiměřené době a bez zbytečných průtahů (čl. 38 odst. 2 Listiny). Řadu porušování tohoto práva řeší Ústavní soud. Právo na spravedlivý proces zajišťují i ustanovení občanského soudního řádu o možnosti bezplatného zastoupení. Jedná se o subjektivní (veřejné) právo na ochranu uplatněné vůči státu.“¹⁷

Dle různých rozhodnutí štrasburských orgánů, kde právo na spravedlivý proces znamená, že obě strany mají mít možnost předložit svou věc nezávislému soudu za podmínek, které neznevýhodňují výrazným způsobem jednu z nich vůči druhé. Jde o princip „rovnosti zbraní“, který má velmi blízko k principu nediskriminace. Tato zásada se obzvláště týká možnosti obou stran v řízení mít

---

¹⁵ Přidal, O.: *Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení*, Právní rozhledy 20/2010, s. 731.

¹⁶ Repík, B., op. cit. sub 1, s. 35.

¹⁷ Přidal, O.: *Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení*, Právní rozhledy 20/2010, s. 731.

přístup k dokumentům, vyslechnout svědky a klást jim otázky.

Právo na spravedlivý proces je jedno z nejdůležitějších lidských práv. Představuje možnost pro každého jednotlivce domoci se oprávnění či splnění povinností v procesu, kde jednotlivec může využít veškerých právních institutů a záruk, které daný právní řád nabízí anebo by nabízet měl, neboť jsou nezbytnou součástí demokratického právního státu. Spravedlivý proces nesmí zásadním způsobem znevýhodnit jednu stranu vůči druhé. Spravedlivý proces musí zamezit jakékoliv libovůli, která by řádný proces znemožnila či oslabila.

Holländer považuje právo na řádný proces (*due process law*) v souvislosti s jeho vývojem v Anglii za *“princip, resp. procesní principy nestranného řízení. Každé rozhodování pak má splňovat následující náležitosti: Nutno v něm vyloučit osobní zájem toho, kdo rozhoduje, na rozhodované věci, je nutno zabezpečit nezávislost toho, kdo rozhoduje, rozhodovat lze jen v určitém předem omezeném rámci (např. v rámci zákona), ten, kdo rozhoduje, musí provést nestranné dokazování v předepsaném „fair“ řízení, ve kterém poskytne stejnou šanci oběma stranám, a rozhodnutí podléhá kontrole vyšší instance.”*¹⁸ Podnětná je i myšlenka priority procesních garancí před materiální úpravou: V určitém procesu, ve kterém rozdílná stanoviska stojí navzájem proti sobě před nezávislou instancí, procesu, ve kterém rozhodnutí této instance podléhají přezkoumání vyšší instance a v němž má každá strana „fair“ příležitost svými argumenty přesvědčit soudce, je spravedlnost chráněna lépe než nejlepšími a nejúplnějšími materiálními zákony a ústavními ustanoveními.

Podle Winterové je právo na spravedlivý proces *“subjektivní právo každého jednotlivce (i skupin jednotlivců) vůči státu jako povinnému subjektu na poskytnutí náležité právní ochrany tomu, kdo se jí dovolá.”*¹⁹ Je to samostatné subjektivní veřejné právo vůči státu na poskytnutí právní ochrany v takovém procesu, který maximálně garantuje spravedlivý výsledek, nikoli však příznivý výsledek. Prvky práva na spravedlivý proces jsou samo právo obrátit se k nezávislému a nestrannému soudu zřízenému zákonem (přístup k soudu), rovnost před soudem (rovnost zbraní), veřejné projednání a rozhodnutí v přiměřené lhůtě. V literatuře i judikatuře bývá často

---

¹⁸ Holländer, P. *Základy všeobecné státovědy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 127–128, ISBN 978-80-7380-395-7

¹⁹ Winterová, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Praha : Linde, 2004, s. 208, ISBN 978-80-7201-940-3

citováno, že proces má zajišťovat spravedlivý výsledek, nikoli však příznivý výsledek. Důležité je i zdůraznění, že i ve výkonu rozhodnutí se uplatňuje právo na spravedlivý proces – leckdy je totiž řízení před ESLP hodnoceno jako celek až do exekučního řízení, např. co se týká průtahů.

Ústavní soud ČR si vypomáhá při definici výrazem „správné soudní rozhodování“. Právo na spravedlivý proces *“neznamená, že je jednotlivci zaručováno přímo a bezprostředně právo na rozhodnutí odpovídající jeho názoru, ale je mu zajišťováno právo na spravedlivé soudní řízení, v němž se uplatňují všechny zásady správného soudního rozhodování podle zákona a v souladu s ústavními principy, tedy i předvídatelnost postupu soudu v řízení ve věci samé.”*²⁰ V pozdějším judikátu Ústavní soud považuje právo na spravedlivý proces za právo strukturované s neurčitým obsahem: Právo na spravedlivý proces *“je právo strukturované, zahrnující více samostatných subjektivních základních práv, formulovaných jak konkrétně (např. veřejnost a rychlost řízení či nezávislý a nestranný soud), tak i obecně (zejména „právo na spravedlivé projednání věci“). Právo na spravedlivé projednání věci je přitom pojmem neurčitým, otevřeným a přesně neohraničeným. Jeho obsah zahrnuje nejen všechny ostatní záruky v Listině výslovně uvedené, ale také ty, které v ní výslovně uvedeny nejsou, ale byly vyvozeny judikaturou. Ve vztahu (nejen) k dokazování tak byly definovány principy, které jsou nedílnou součástí pojetí spravedlivého procesu. Jedná se především o principy rovnosti zbraní a kontradiktornosti.”*²¹

Právo na spravedlivý proces zahrnuje celý komplex práv jednotlivce, který se váže k procesní ochraně jeho práv a oprávněných zájmů. Obsahuje v sobě celou řadu dílčích principů, které ve svém souhrnu vytvářejí spravedlnost řízení: právo na soud, na přístup k soudu, respektive právo na přístup k zákonem stanovenému orgánu, který poskytuje ochranu, zákonem stanovený postup a upravený proces, spravedlivé rozhodnutí, efektivní prostředky nápravy, nárok na náhradu za spravedlivé rozhodnutí.

„Na tyto hlavní součásti práva na fair proces se váží další zásady, některé

---

²⁰ náleží sp.zn. IV. ÚS 687/06

²¹ náleží sp.zn. Pl. ÚS 54/05

výslovně garantované v hlavě páté Listiny či v Úmluvě (nezávislost a nestrannost soudu, právo na zákonného soudce právo na přiměřenou dobu řízení, právo na právní pomoc a obhajobu, právo na tlumočnicka, právo být osobně účasten řízení, právo odepřít výpověď, právo navrhopvat důkazy a vyjadřovat ke všem důkazům, rovnost zbrani), některé dotvořené judikaturou Ústavního soudu či ESLP (zákaz odepření spravedlnosti, zákaz libovůle a právo na náležité odůvodnění, hodnocení důkazů v takové podobě, aby se skutková zjištění nedostala do extrémního nesouladu s provedenými důkazy, opomenuté důkazy, právo na verifikaci pravosti a vypovídací hodnoty důkazu či vyloučení překvapivých rozhodnutí).“²²

V judikatuře Ústavního soudu se v podstatě vytvořila celá “doktrína“ spravedlivého procesu, která ustanovení čl. 36 odst. 1 Listiny povýšila na obecnou, výchozí a sběrnou klauzuli práv vážících se ke garancím spravedlivého procesu. Ostatně i proto rozhodnutí týkající se práva na spravedlivý proces představují tradičně největší část judikatury Ústavního soudu. Toto „povýšení“ čl. 36 odst. 1 Listiny má nepochybně svoje kladné, ale též záporné stránky. Na jednu stranu umožňuje Ústavnímu soudu s tímto ustanoveními pracovat velmi flexibilně, na druhou stranu takový přístup vlastně zamlžuje obsah tohoto práva, resp. ostatní výslovně zmíněná procesní práva a principy upravené v následujících ustanoveních hlavy páté Listiny upozadovány. „*Nezřídka Ústavní soud v rozhodnutí shledá porušení čl. 36 odst. 1 Listiny, ačkoliv by mohl v tom kterém případě mnohem zřetelněji odkázat na konkrétní procesní záruku obsaženou v Listině (za negativní jev lze považovat to, když Ústavní soud v některých nálezech ve výrokové části paušálně odkáže na porušení práv z celé hlavy páté, ačkoliv ve skutečnosti šlo v těchto případech o porušení jen některých kautel spravedlivého procesu).*“²³

Samotná Listina, ovšem ani Úmluva či další mezinárodní smlouvy, výslovně nepoužívají slovní spojení spravedlivý proces – tento dnes již ustálený pojem byl také vytvořen judikaturou: ESLP poprvé použil toto spojení (right to a fair trial) v rozsudku Golder proti Spojenému království: „*Čl. 6 odst. 1 zaručuje každému, aby soud rozhodl o každém sporu, který se týká jeho práv nebo závazků občanské povahy.*

---

²² Přidal, O.: *Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení*, Právní rozhledy 20/2010, s. 731.

²³ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 64 s. ISBN 80-720-1569-9.

Poskytuje tak právo na soud; právo na přístup k soudu, tj. Právo obrátit se na soud je však pouze jedním z aspektů tohoto práva. K tomu přistupují další garance předepsané v čl. 6 odst. 1, pokud jde o organizaci a složení soudu a pokud jde o průběh řízení, a to vše dohromady tvoří právo na spravedlivý proces.“²⁴

2.3 Pojem ústavní stížnosti

Institut ústavní stížnosti lze definovat nejrůznějšími způsoby. Přes svoji různost se však jednotlivé definice shodují na (minimálních) níže uvedených základních pojmových znacích, přičemž pro definici ústavní stížnosti je důležité vymezit zejména:

- aktivně a pasivně legitimované subjekty,
- důvody podání ústavní stížnosti,
- hlediska jejího posuzování Ústavním soudem a
- důsledky rozhodnutí ve věci.

V první řadě je nutno uvést, že ústavní stížnost představuje specifický prostředek k ochraně ústavně zaručených základních práv a svobod. To znamená, že ústavní stížnost je možné podat pouze za určitých okolností a Ústavní soud se jí nemusí zabývat vždy, nýbrž toliko v některých, zákonem vymezených případech.

Nestačí proto, když je napadené rozhodnutí objektivně chybné, nýbrž tato vadnost musí spočívat právě v nerespektování ústavně zaručených základních práv a svobod. *„Oprávnění k přezkumu existuje tehdy, když rozhodnutí obecných soudů obsahují výkladovou vadu, která spočívá na zásadně nesprávném pojetí významu základních práv, obzvláště na rozsahu jejich oblasti ochrany.“²⁵*

Specifičnost ústavní stížnosti spočívá dále zejména v tom, že k jejímu podání může zásadně dojít až subsidiárně, tzn. až po vyčerpání všech jiných prostředků k ochraně práva, které nabízí vnitrostátní právní řád, a nejedná se tedy o řádný nebo

---

²⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 66 s. ISBN 80-720-1569-9.

²⁵ M. Bender, *Die Befugnis des Bundesverfassungsgerichts zur Prüfung gerichtlicher Entscheidungen*, C.F. Müller, Heidelberg, 1991, str. 134.

mimořádný opravný prostředek v tradičním procesně právním smyslu. Ústavní stížnost nemá suspenzivní (tzn. podáním ústavní stížnosti se nepřerušuje právní moc napadených rozhodnutí) ani devolutivní (řízení se – s ohledem na postavení Ústavního soudu – nepřenáší na vyšší, nadřízenou instanci) účinky. Subsidiaritu ústavní stížnosti charakterizoval německý Spolkový ústavní soud tím způsobem, že se nejedná o právní prostředek, který by mohl být využit vedle prostředků jiných, nýbrž že je přípustný pouze tehdy, pokud přes vyčerpání řádných procesně právních možností dojde k porušení základních práv. V žádném případě tedy ústavní stížnost nepředstavuje zjednodušení nebo obejití jinak stanoveného právního způsobu, ale jedná se o zahájení zcela nového řízení, které je charakteristické tím, že je zcela nezávislé na řízeních dalších.

Je nutno rovněž zdůraznit, že subsidiarita ústavní stížnosti v praxi funguje i jako faktor, napomáhající odlehčení činnosti Ústavního soudu. To znamená, že Ústavní soud se nemusí věcně zabývat všemi podáními, nýbrž jen těmi, kdy byly vyčerpány všechny prostředky k ochraně práva, což výrazně omezuje přetížení Ústavního soudu potenciálním nápadem.

Specifičnost ústavní stížnosti spočívá i v tom, že o ní rozhoduje zvláštní orgán, Ústavní soud, který je – na rozdíl od jiných státních orgánů – konstituován přímo Ústavou (tj. originárně), má právo zasahovat do činnosti zákonodárné, výkonné, soudní i samosprávné a „*a podílí se na celkové souhře vrcholných ústavních orgánů ochranou ústavní rovnováhy a garancí demokratické a ústavní funkce státního mechanismu, jakož i ústavních práv občanů*“.²⁶ Ústavní soud při svém rozhodování zásadně není vázán běžnými zákony (vyjma zákonů, upravujících řízení před Ústavním soudem) a podzákonými právními předpisy, nýbrž pouze ústavním pořádkem. Z toho vyplývá, že jeho úkolem není ochrana zákonnosti, nýbrž ústavnosti, a že také právě z hlediska ústavnosti musí hodnotit důvodnost či naopak nedůvodnost ústavních stížností.

Dalším znakem ústavní stížnosti je to, že musí být namířena proti zásahu orgánu veřejné moci. Ústavní stížnost tedy nemůže směřovat proti subjektům soukromého práva, přestože nesporně tyto subjekty mohou v konkrétních případech porušovat základní práva či svobody fyzických a právnických osob (není však

---

²⁶ V. Klokočka, *Úloha Ústavního soudu při kontrole ústavnosti soudní činnosti*, Právní rádce č. 9/1998.

vyloučeno, aby ústavní stížnost směřovala proti například proti státnímu orgánu, který dostatečně pozitivně nezasáhl proti osobám soukromého práva, porušujícím základní práva nebo svobody stěžovatele, jak již judikovaly některé zahraniční ústavní soudy a Evropský soud pro lidská práva).

Ústavní stížnost slouží k ochraně subjektivního veřejného práva navrhovatele, kde základní podmínkou je to, aby se o taková práva jednalo, tzn. především, aby k takovému porušení – z hlediska jejich materiální povahy a právního zakotvení – vůbec mohlo dojít. Tak např. „*Ústavní soud odmítl ústavní stížnost směřující proti usnesení policejního orgánů o odložení věci (trestního oznámení), neboť konstatoval, že ústavně zaručené subjektivní právo fyzické nebo právnické osoby na to, aby jiná osoba byla trestně stíhaná, neexistuje.*“²⁷

*„Na základě výše uvedeného a v souladu se zmíněnými čtyřmi základními pojmovými znaky tedy můžeme ústavní stížnost definovat jako specifický a subsidiární prostředek k ochraně ústavně zaručených základních práv nebo svobod, kde aktivně legitimovaným subjektem může být fyzická nebo právnická osoba, pokud tvrdí, že zásahem orgánu veřejné moci (pasivně legitimovaný subjekt) bylo porušeno její subjektivní veřejné základní právo nebo svoboda. Ústavní soud je při posuzování ústavní stížnosti vázán pouze ústavními a nikoliv běžnými zákonnými předpisy; z tohoto hlediska také hodnotí její důvodnost. Rozhodnutí Ústavního soudu ve věcech ústavní stížnosti nemá obecnou závaznost.“*²⁸

2.3.1 Ústavní stížnost fyzické a právnické osoby

Ústavní stížnost podle článku 87 odst. 1 písm. d) je důležitou možností k ochraně práv občanů, ale i jiných nestátních subjektů (např. obchodně právních), je právním prostředkem k nápravě protiústavních či nezákonných rozhodnutí orgánů veřejné moci. Ani Ústava ani zákon o Ústavním soudu ani jeho judikatura ji však nepovažuje za mimořádný opravný prostředek. Pro podání ústavní stížnosti je nezbytné splnění následujících podmínek:

---

²⁷ usnesení sp.zn. I. ÚS 84/99

²⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 66 s. ISBN 80-720-1569-9.

- stížnost směřuje proti pravomocnému rozhodnutí či jinému zásahu orgánu veřejné moci
- rozhodnutí či zásah orgánů veřejné moci se musí týkat ústavně zaručených základních práv a svobod
- stěžovatel vyčerpal všechny procesní prostředky mu zákonem svěřené, v určitých případech Ústavní soud může toto svým rozhodnutím prominout
- byla uplatněna ve lhůtě zákonem k tomu předpokládané.

Rozhodnutím orgánu veřejné moci se má na mysli především rozhodnutí jako instituce procesního práva – správní rozhodnutí a soudní rozhodnutí. Z dikce zákona o ÚS lze usoudit, že jde o řádné a mimořádné opravné prostředky všech typů řízení, z nichž zákon vyjímá návrh na povolení obnovy řízení.

Rozhodnutím či jiným zásahem orgánů veřejné moci je dále jakýkoli akt aplikace práva vycházející z pravomoci orgánu veřejné moci nebo rozhodnutí, jimž byla tato pravomoc dle názoru stěžovatele překročena. Ústavní soud pod pojmem „jiný zásah orgánu veřejné moci“ chápe převážně jednorázový, protiprávní, a zároveň protiústavní útok těchto orgánů vůči základním ústavně zaručeným právům (svobodám), který v době útoku představuje trvalé ohrožení po právu existujícího stavu, přičemž takový útok sám není výrazem, výsledkem řádné rozhodovací pravomoci těchto orgánů a jako takový se vymyká obvyklému přezkumnému či jinému. Individuálnost postižení zásahem orgánu veřejné moci je nutno vždy posuzovat materiálně a nikoli formálně.

Ústavní stížnost lze podat ve lhůtě 60 dnů. Tato lhůta počíná dnem, kdy nabylo právní moci rozhodnutí o posledním prostředku, který zákon k ochraně práva poskytuje, a není-li takového prostředku, dnem, kdy došlo ke skutečnosti, která je předmětem ústavní stížnosti.

Účastníky řízení o ústavní stížnosti jsou stěžovatel a státní orgán nebo jiný orgán veřejné moci, proti jehož zásahu ústavní stížnost směřuje. Vedlejšími účastníky jsou ostatní účastníci předchozího řízení, z něhož stížností napadené rozhodnutí vzešlo. Šlo-li o trestní řízení, jsou vedlejšími účastníky strany tohoto řízení a prokázely-li tento zájem, Ústavní soud jí může přiznat postavení vedlejšího účastníka.

Jestliže ústavní směřuje proti jinému zásahu orgánu veřejné moci, než je

rozhodnutí, může Ústavní soud k odvrácení hrozící vážné škody nebo újmy, k zabránění hrozícímu násilnému zásahu nebo z jiného závažného veřejného zájmu uložit orgánu veřejné moci, aby v zásahu nepokračoval. Ústavní soud tedy může na návrh a případně bez ústního jednání rozhodnout o předběžném opatření, které tedy v efektu neguje činnost orgánu veřejné moci; nenařizuje pozitivní jednání.

Při rozhodování o ústavní stížnosti není Ústavní soud vázán skutkovým zjištěním učiněným v předchozích řízeních. Ústavní soud nepřezkoumává celkovou zákonnost či dokonce správnost rozhodnutí, a to včetně jeho odůvodnění. Jeho úkolem je zjistit, zda napadeným rozhodnutím došlo k zásahu do základních lidských práv a svobod, tedy, jak zdůraznil Ústavní soud, „*ne každá nezákonnost zakládá též protiústavnost*“²⁹, a je důvodem poskytnutí ochrany před Ústavním soudem.

Nález Ústavního soudu o ústavní stížnosti může ústavní stížnosti zcela nebo zčásti vyhovět nebo ji zcela nebo zčásti zamítnout. V případě úspěšné ústavní stížnosti fyzické nebo právnické osoby Ústavní soud zruší napadené rozhodnutí orgánu veřejné moci nebo zakáže orgánu veřejné moci pokračovat v porušování práv a svobod a přikáže mu, pokud je to možné, obnovit stav před jeho porušením.

2.3.2 Řízení před Ústavním soudem

Řízení před Ústavním soudem je postaveno na stejných procesních zásadách a principech jako běžná řízení. Také je stejně jako jiná ostatní řízení zahájeno dnem, kdy byl doručen návrh. Návrh může podávat pouze ten, komu vysloveně zákon toto oprávnění přiznává. Vedle samotného navrhovatele jsou dalšími účastníky zákonem určené subjekty podle příslušného typu řízení. Jak fyzické, tak právnické osoby musí být při řízení před ústavním soudem zastoupeny advokátem.

Zákon o ÚS taxativně uvádí, které záležitosti spadají do rozhodování pléna, a které náleží do rozhodování senátům. Návrh se přidělí soudci zpravodaji, určenému rozvrhem práce pro plénum nebo pro příslušný senát, který připraví věc k projednání

---

²⁹ Judikát Ústavního soudu publikovaný pod č. 5, Sbírkou nálezů a usnesení Ústavního soudu, C. H. Beck, svazek III., 1995, str. 17.

v plénu nebo senátu. Ten činí potřebné procesní úkony, zejména zajišťuje shromáždění listinných důkazů a provedení výslechů svědků.

Pro zjištění skutkového stavu věci se provádí dokazování. Jako důkazy mohou sloužit všechny prostředky, které mohou pomoci se zjištění skutkového stavu. Těmito důkazy jsou především výslechy svědků, znalecké posudky, zprávy a vyjádření orgánů a právnických osob, listiny, ohledání a v neposlední řadě také výslechy účastníků. Co se týče výslechu účastníků, nalezneme zde jedno speciální ustanovení. Tomu, kdo by hrubě narušoval postup řízení před Ústavním soudem, lze uložit pořádkovou pokutu až do výše 100 000 Kč.

Ve věci samé rozhoduje Ústavní soud nálezem, v ostatních věcech pak usnesením. Jedná-li se o nález pléna, vyhláší jej předseda Ústavního soudu, pokud se jedná o nález senátu, vyhláší jej předseda daného senátu. Všechny nálezy jsou vždy vyhlášovány veřejně jménem republiky a jsou uveřejňovány ve Sbírce nálezů a usnesení Ústavního soudu. Zvláštní režim platí pro nálezy, které se vyhláší ve Sbírce zákonů. Jedná se o nálezy, kterými ÚS rozhodl o některé z následujících věcí:

- ÚS rozhodl o návrhu na zrušení zákona nebo jiného právního předpisu anebo jednotlivých ustanovení.
- ÚS rozhodl o ústavní žalobě proti prezidentu republiky.
- Rozhodl o návrhu prezidenta na zrušení usnesení Poslanecké sněmovny a Senátu.
- A v neposlední řadě rozhodl ÚS o návrhu na posouzení souladu mezinárodní smlouvy s ústavním pořádkem ČR.

2.3.3 Stručně o nálezu

Ústava České republiky druhy rozhodnutí neurčuje. Zákon o Ústavním soudu stanoví, že ve věci samé rozhoduje Ústavní soud České republiky nálezem, v ostatních věcech usnesením. Rozhodnutí ve věci samé není rozsudkem, neboť se jím na prvním místě neřeší spor mezi stranami nebo otázka viny a trestu.

„Nález je zvláštním typem rozhodnutí justičního orgánu. Pojem nález vyjadřuje způsob, jímž Ústavní soud České republiky dospívá k objektivní pravdě i skutečnost, že předmětem rozhodování je správná interpretace ústavního textu resp. formulace jejího obsahu.“³⁰ „Nález Ústavního soudu České republiky má zákonem stanovené náležitosti formální (musí obsahovat výrok s odůvodněním, dále poučení, že se proti rozhodnutí Ústavního soudu nelze odvolat) a procesní (veřejné vyhlášení, resp. publikace).“³¹

2.3.4 Závaznost nálezů

K závaznosti jednotlivých typů rozhodnutí Ústavního soudu uvádí A. Procházka, že: „všechny nálezy Ústavního soudu České republiky, a to v obou jeho částech, mají absolutní závaznost, tj. jsou závazná pro každého“³². Jako hlavní argument pro toto tvrzení uvádí nemožnost odvolat se proti rozhodnutím Ústavního soudu, dále vyhlásování nálezů a jejich odůvodnění ve Sbírce zákonů a také ustanovení § 82 odst. 2 zákona o ÚS, podle něhož v případě vyhovění ústavní stížnosti Ústavní soud vysloví, které základní právo nebo svoboda a v jakém právním předpise bylo porušeno.

Co se týče závaznosti částí odůvodnění, z nichž je zřejmé, jaký skutečně právní názor Ústavního soudu je a jaké důvody k tomuto právnímu názoru vedly, A. Procházka argumentuje několika fakty. Jednak přirozeným právem, které – byť nemusí být explicitně vyjádřené v pozitivně právní úpravě – deroguje pozitivně právní předpis všude tam, kde je porušováno právo, a dále také závaznosti odůvodnění nálezů i pro samotný Ústavní soud, neboť k rozhodnutí přijímanému na základě odchylného právního názoru Ústavního soudu vysloveného v nálezu je zapotřebí kvalifikované většiny devíti soudců pléna Ústavního soudu.

V. Šimíček k Procházkově shora uvedenému názoru uvádí, že pokud by se důsledně přistoupilo na Procházkovou argumentaci, musela by být závazná všechna

---

³⁰ KLÍMA, Karel. *Ústavní soudnictví*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Universe, 1993, 32 s. ISBN 80-901-5065-9.

³¹ Z. Nocarová: *Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu České republiky*, Praha, 2006, str. 19

³² A. Procházka: *Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu*, Bulletin advokacie č. 8/1995, str. 34

rozhodnutí Ústavního soudu, tj. i nálezy a usnesení.

Dle názoru V. Šimíčka je v čl. 95 odst. 1 Ústavy zakotveno, že „*soudce je při rozhodování vázán zákonem (a minori ad maius i ústavním) a je oprávněn posoudit soulad jiného právního předpisu se zákonem. Pokud by se připustila situace, kdy by tato rozhodnutí – aby byla pro soudce závazná – musela být přinejmenším na úrovni zákona*“³³. Pro toto tvrzení však Šimíček nenalézá oporu.

P. Holländer zastává názor do značné míry podobný A. Procházky, když tvrdí, že „*ve věcech kontroly norem má povahu pramene práva nejen výrok, ale i odůvodnění nálezu Ústavního soudu. Jiná interpretace by zejména u nálezů, zamítajících návrhy na zrušení právních předpisů z důvodu priority ústavně konformní interpretace, činila Ústavního soudu zbytečnými. Nutila by zároveň Ústavní soud k postupu, jež se jeví ve svých důsledcích absurdní a neudržitelný: nespolehat se na možnost ústavně konformní interpretace, opustit princip judicial self restraint a v případě sebemenší možnosti ústavně rozporné interpretace napadeného předpisu jej zrušit.*“³⁴

Výčet jednotlivých zásad v páté hlavě Listiny základních práv a svobod nelze chápat za konečný, uvedené právo znamená zcela otevřený systém právních (i morálních) hodnot, které můžou přispívat ke spravedlnosti procesu, resp. ji vytvářejí a zajišťují tak „*fair trial*“.

Ústavní soud České republiky rozšířil institut práva spravedlivého procesu o řadu dalších zásad, jež vzešly z porušení určitých procesních situací a práv v řízení a které jasně výslovně ústavně zakotveny nejsou, ale pocházejí ze zákonných procesních norem. Mezi tyto procesní situace a práva náleží právo na náležité odůvodnění, zákaz odepření spravedlnosti, extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry z nich vyvozenými, opomenutý důkaz, právo na přezkum a překvapivá rozhodnutí.

„*Za formalismus při hodnocení obsahu návrhu byl však v rozsudcích Kadlec a další proti ČR a Bulena proti ČR kritizován ze strany ESLP i sám Ústavní soud. V*

---

³³ V. Šimíček: *Mohou být vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu ČR všeobecně vykonatelná?*, Správní právo č. 2/1996, str. 113

³⁴ P. Holländer: *Role Ústavního soudu při uplatňování Ústavy v judikatuře obecných soudů*, Ústava ČR po pěti letech, sborník z konference, Brno 1999.

těchto případech Ústavní soud odmítl stížnosti, které uváděly správné označení napadeného rozsudku v obsahu svého odůvodnění, ale nikoliv v záhlaví a petitu stížnosti. Po tomto rozhodnutí ESLP lze v judikatuře Ústavního soudu nalézt rozhodnutí, kdy vlastní návrh (petit, návrh v užším smyslu) je již dovozován z celého textu podání.³⁵

---

³⁵ *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, 731 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506.

3 Porušení práva na spravedlivý proces vyplývající z judikatury Ústavního soudu České republiky

3.1 Zakotvení Listiny základních práv a svobod v právním řádu

Listina základních práv a svobod, je důležitým dokumentem, který je součástí právního řádu České republiky a má formu ústavního zákona. Listina byla původně přijata v roce 1991 jako ústavní zákon Federálního shromáždění pod č. 23/1991 Sb. Později byla na základě usnesení České národní rady vyhlášena jako ústavní zákon č. 2/1993 Sb. Stala se součástí ústavního pořádku České republiky, tak stanoví článek Ústavy. Znamená to, že se stala normou nejvyšší, dokonce nad ústavní právní síly, se kterou musí být všechny ostatní normy v souladu. Tento dokument tvoří soubor základních práv a svobod, jehož inspirací byly významné mezinárodní dokumenty, např. Deklarace nezávislosti, Všeobecná deklarace lidských práva ústavní listina z roku 1920.

V důsledku válečných hrůz spáchaných za druhé světové války na často nevinných lidech se vývoj po válce zaměřil na prosazování ochrany lidských práv. Byla vytvořena řada důležitých dokumentů, založených na přirozenoprávní povaze základních práv a svobod člověka, která jsou každému vtělena samotným narozením a mají být v každém okamžiku každé osobě garantovány.

Listina je proto z tohoto důvodu důležitým dokumentem, který má zaručit, aby byl po období světových válek a následné době komunismu hlavní prioritou člověk s jeho právy a aby k takovým následkům pokud možno už nikdy nedošlo. Platí tedy princip, že základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné. Tady je bezpochyby jasné, že je Listina založena na přirozenoprávním základě. Základní práva jsou na rozdíl od samotného člověka neohraničená, existují neustále.

Tématu práva na spravedlivý proces se týká předposlední hlava pátá Listiny, kterou tvoří články 36 – 40. V této hlavě hovoří Listina o právu na soudní a jinou právní ochranu. Tato hlava Listiny je považovaná za garanta právního státu v

procesním aspektu. Jak můžeme vidět, porovnáme-li jednotlivá ustanovení Ústavy a Listiny, docházíme k názoru, že oba tyto předpisy nejvyšší právní síly jsou založeny na stejné hodnoty a cíle, a proto oba předpisy musíme interpretovat ve vzájemné souvislosti. Vzorem této hlavy páté je obsah článku 6. odst. 1 Úmluvy.

Vzhledem ke skutečnosti, že základní práva a svobody jsou chráněny soudní mocí, kterou poskytují jménem republiky nezávislé soudy, platí, že právě každý má jistotu, že se může proti zásahům do svých základních práv a lidských svobod dovolávat ochrany u nezávislé soudní moci. Jedním z ústavně zaručených základních práv je právo na soudní ochranu, které patří k významným rysům právního státu. Na základě článku 36 odst. 1 Listiny má každý právo „*domáhat se stanoveným způsobem svého práva u nezávislého a nestranného soudu a ve stanovených případech u jiného orgánu*“. Soudy jsou státní instituce, které provádějí výkon moci soudní jako jedné ze složek státní moci. Právo na soudní ochranu má v České republice každý, bez rozdílu, zda je občanem České republiky či nikoliv, a stát má povinnost umožnit každému přístup k soudnictví.

Stanoveným způsobem se chápe procesní postup při domáhání se svého práva cestou zákona, dle příslušných zákonných ustanovení občanského soudního řádu popřípadě správního řádu. Tato praxe se týká také činnosti Ústavního soudu České republiky. Ačkoliv Ústavní soud není součástí obecné soustavy soudní a nepřísluší mu v zásadě přehodnocovat rozhodnutí obecných soudů, i délka projednávané ústavní stížnosti v řízení před Ústavním soudem ČR se posuzuje z hlediska přiměřenosti podle článku 6 odst. 1 Úmluvy, neboť rozhodnutí tohoto Ústavního soudu může zásadním způsobem ovlivnit výsledek sporu vedeného před obecným soudem.

3.2 Jednotlivé principy práva na spravedlivý proces

3.2.1 Zásada nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců

Článek 36 odst. 1 Listiny určitým způsobem doplňuje článek 90 Ústavy, který

hovoří o soudech jako orgánech, které poskytují ochranu subjektivním právům. Listina pak stanoví, že má-li být tato ochrana bez veškerých pochybností objektivně, řádně zajištěna a realizována, je nutné zajistit existenci nestranných a nezávislých soudů, které jediné jsou zárukou spravedlivého zákonného soudu. Z tohoto znění článku je patrné, že dožadovat se svého subjektivního práva na soudní ochranu má právo u soudu nebo jiného orgánu každý jednotlivec bez rozdílu státní příslušnosti nebo případně bez státní příslušnosti.

Koncept nezávislosti a nestrannosti se vzájemně kryjí a doplňují se a jeden bez druhého nemůžou v právním státě, kde je uplatňován princip spravedlivého procesu, existovat. Je důležité zdůraznit, že nezávislost soudů a soudců je velmi široký pojem, který znamená hlavně nezávislost, jak již bylo řečeno, na ostatních státních mocích, jiných orgánech a jednotlivých a vázanost soudů a soudců pouze zákony. Soudci mají být nezávislí i na sobě navzájem bez ohledu na jejich vzájemnou nadřízenost či podřízenost. Soudce je nestranný, když je nezávislý jak na svém okolí tak i nakonec na svém subjektivním vztahu k projednávané věci a ke stranám sporu. Z toho také vyplývá, že největší jistotou soudcovské nezávislosti je samotný soudce. Každý soudce má povinnost, aby si zakládal na své samostatnosti, suverenitě, odpovědnosti a nezávislosti v tom konkrétním případě, aby svoji nezávislost určitým způsobem pěstoval a neustále chránil. Soudce se má při své činnosti řídit pravidly etiky, má být člověkem čestným, neúplatným a především vzdělaným.

Nezávislost soudce je komplexní jev, který má mnoho složek a mnoho souvislostí právních i mimoprávních. S konceptem nezávislosti soudce vedle principu nestrannosti nutně souvisí i zásada podjatosti soudce. Aby soudce mohl ve věci rozhodovat a k zaručení spravedlivého rozhodnutí musí platit, že nesmí být ve věci podjatý. Důvodem pro vyloučení soudce a jeho případným vyměněním jiným se rozumí již pouhá pochybnost o jeho nepodjatosti. Podjatost se zakládá v určité vazbě soudce k účastníkům řízení, v jeho vztahu k projednávané věci nebo v tom, že v možnosti odvolacího řízení již soudce o projednávané věci v předchozím řízení rozhodoval. *„Podmínka § 14 odst. 1 o.s.ř. se tedy váže nikoli na skutečně prokázanou podjatost, ale již na důvod, kdy je, jak již bylo řečeno, o této pochybnosti pochybovat. Nejde pouze o hodnocení subjektivního pocitu soudce, zda se cítí být v dané věci podjatý či nikoli, anebo hodnocení osobního vztahu k účastníkům, ale o objektivní*

*úvahu, zda s ohledem na okolnosti případu lze mít za to, že by soudce podjatý mohl být.*³⁶

Z ústavního principu nezávislosti soudů dle článku 82 Ústavy vyplývá i zásada volného hodnocení důkazů, jejímž vyjádřením je § 132 o.s.ř. a odůvodňuje postup soudu předvídaný v § 120 o.s.ř. *„Povinností a také oprávněním obecného soudu je zkoumat v průběhu celého řízení, které důkazy je důležité provést, zda-li se má dokazování ještě doplnit a zjišťovat, jsou-li návrhy stran na doplnění dokazování důvodné. Provedené důkazy soud hodnotí podle své úvahy, a to v souladu s § 132 o.s.ř. tak, že hodnotí každý důkaz samostatně a zároveň všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti. Soud má účastníkům na základě uplatňovací zásady rovnosti účastníků řízení zajistit stejné, rovnocenné možnosti k realizaci jejich práv. Soud však nemá povinnost vyhovět všem důkazním návrhům účastníka. Rozhodnutí o rozsahu dokazování spadá do vylučné kompetence obecného soudu.“*

Ve smyslu ustálené judikatury Ústavního soudu nezávislost rozhodování obecných soudů se uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec je tvořen především principy řádného a spravedlivého procesu, jak vyplývají z článku 36 a následující Listiny, jakož i z čl. 1 odst. 1 Ústavy. Jedním z těchto principů, představujícím součást práva na spravedlivý proces, jakož pojmu právního státu, a vylučujícím libovůli při rozhodování, je základní právo účastníků řízení dle článku 36 odst. 1 a článku 38 odst. 2 Listiny na reálnou a efektivní možnost jednat před soudem. Toto právo spočívá v oprávnění právně i skutkově argumentovat.³⁷

V nálezu sp.zn. III. ÚS 521/05 Ústavní soud uvedl, že právu na spravedlivý proces odpovídá povinnost obecných soudů svá rozhodnutí řádně odůvodnit a v tom rámci se adekvátně, co do myšlenkových konstrukcí racionálně logickým způsobem vypořádat se všemi důkazy i s argumentačními tvrzeními uplatněnými účastníky řízení. Je povinností obecných soudů vypořádat se se vším, co v průběhu řízení vyšlo

---

³⁶ rozhodnutí ÚS č. 3/1997

³⁷ nálezy sp.zn. III. ÚS 4/97, III. ÚS 139/98, III. ÚS 257/98, III. 93/99, IV. ÚS 279/99, III. ÚS 210/2000

najevo a co účastníci řízení tvrdí, má-li to vztah k projednávané věci.³⁸ Úkolem Ústavního soudu je pak posoudit, dosahuje-li absence reakce obecného soudu na argumentační tvrzení účastníků řízení intenzity svévole. V případě, kdy jsou právní závěry soudu v extrémním nesouladu s vykonanými skutkovými zjištěními anebo z nich v žádné možno interpretaci odůvodnění soudního rozhodnutí nevyplývají, je pak takové rozhodnutí v rozporu s čl. 90 Ústavy ČR a s čl. 36 odst. 1 Listiny.

3.2.2 Zásada rovnosti účastníků řízení

Zásada rovnosti stran je stěžejní zásadou spravedlivého procesu. V každém procesu platí zásada, že všichni účastníci jsou si v řízení rovni. Stanoví tak jednak článek 37 odst. 3 Listiny a také je to zásada zakotvena v § 18 o.s.ř. Tato procesní rovnost vyjadřuje, že žádná ze stran v řízení nemá mít nadřazené postavení nebo určitou výhodu vůči straně druhé. Všichni účastníci mají stejné právo předkládat soudu potřebné návrhy, navrhopvat důkazy, vyjadřovat se ke všem skutečnostem. Zároveň však mají všichni stejnou povinnost vyplývající z § 101 o.s.ř., tedy přispět k tomu, aby bylo dosaženo účelu řízení zejména tím, že pravdivě a úplně vyličí všechny potřebné skutečnosti, označí důkazní prostředky a že dbají pokynů soudu. Závěrem mohou podle § 118 o.s.ř. shrnout své návrhy a vyjádřit se k dokazování a k právní stránce věci. „*Důsledné uplatnění zásady rovnosti stran je zajištěno též nezávislostí soudců, pravidly o vyloučení podjatých soudců, atd. Postavení účastníků nesmí být závislé na pohlaví, náboženství, rase, národnosti ani sociálnímu původu. Nerovnost mezi lidmi je přirozená a právo jí nemůže popírat. Právo by ale mělo zajistit, aby všichni mohli svá práva uplatnit a prosadit svobodně podle svého rozhodnutí a bez ohledu na svou majetkovou a sociální situaci.*“³⁹ Posuzujeme-li poměr stran z hlediska rovnosti procesních oprávnění, rovnost stran zde vystupuje jako „rovnost zbraní“ je občanským soudním řádem upravována v podstatě obecně a bez ohledu na to, zda procesní strana má postavení žalobce nebo žalovaného. Vyplývá z principu kontradiktornosti řízení, který staví dvě strany proti sobě před soud s tím, že obě mají právo vyjádřit se ke všem skutečnostem a důkazům a tím tak hájit své zájmy. Tato zásada se vztahuje jak na fyzické i právnické osoby.

³⁸ nálezy sp.zn. IV. ÚS 563/03, I. ÚS 301/02, I. ÚS 593/04.

³⁹ Doc. JUDr. A. Macková, Dr., *Právní pomoc a advokacie*, Bulletin advokacie 6/2000, Praha 2000

K otázce kontradiktorního řízení je příspěvkem rozsudek ve věci „*Krčmář a spol.*“ z roku 2000. Podle něho tvoří obsah pokmu spravedlivého procesu také požadavek vést kontradiktorní řízení, podle nějž účastníci řízení musí mít příležitost nejen předložit každý důkaz, který je nutný k tomu, aby jejich návrhy uspěly, ale také musí být seznámeni s každým důkazem nebo stanoviskem, jejichž účelem je ovlivnění rozhodnutí soudu, musí mít možnost se k nim vyjádřit. Dále se z hlediska judikatury Evropského soudu pro Lidská práva váže k této otázce rozsudek ve věci „*Feldbrugge*“ z roku 1986. Soud v něm prohlašuje, že kontradiktorní řízení je jednou ze základních záruk soudního řízení.

Rozhodování o nákladech řízení je intergrální součástí soudního řízení jako celku, a proto i na tuto část řízení dopadají postuláty spravedlivého procesu, jejichž součástí je princip rovnosti účastníků řízení. Princip rovnosti stran, respektivě princip „rovnosti zbraní“ podle ustanovení čl. 37 odst. 3 Listiny základních práv a svobod a čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod je zakotven v ustanovení § 18 o.s.ř.

S principem právní pomoci a rovnosti stran v řízení nutně souvisí i právo na použití mateřského jazyka před soudem. Právo účastníka řízení jednat před soudem ve svém mateřském jazyce znamená, že účastník může činitjednak podání ve svém mateřském jazyce a může používat při jednání svůj mateřský jazyk. Ten, kdo prohlásí, že zcela nebo úplně neovládá jazyk, jímž se vede jednání, má podle Listiny právo na tlumočnicka. Úpravu nalezneme v § 37 odst. 4 Listiny. Bylo-li by vedeno jednání v jazyku jedné sttrane nesrozumitelném, druhá strana by tak byla vůči ní ve výhodě. A to je v rozporu se zásadou rovnosti stran. Je zde také patrná určitá vazba na právo na právní pomoc. Poskytuje se tím pomoc účastníku jednání, který zcela neovládá jazyk, nebo ho ovládá pouze částečně. Právo na tlumočnicka přísluší tomu, kdo prohlásí, že nerozumí jazyku, ve kterém se jednání u soudu vede.

3.2.3 Zásada zákonného soudce

Další významnou zásadou zakotvenou v Listině je princip, že „*nikdo nesmí být odňat svému zákonnému soudci*“. Tento princip předpokládá existenci zákonného soudu, z něhož vyplývá, že samotné zřízení soudu a určení konkrétního soudu věčně,

funkčně a místně příslušného k rozhodnutí v určité věci spolu s jeho obsazením je záležitostí zákona. Je-li tato podmínka splněna, pak se jako důsledek práva na spravedlivý proces musí dále zajistit, aby i samotný soudce podléhal zákonným pravidlům. Ustanovení brání tomu, aby ve věci o které rozhoduje soud, nerozhodl místo soudu jiný státní orgán. Toto lze označit jako bezvýjimečnou podmínku řádného výkonu soudcovské funkce. Má vliv na soudcovskou nezávislost, která se tímto způsobem realizuje a upevňuje. Účastník řízení má tak jistotu, že jeho věc bude projednávána a rozhodována určitým soudem a příslušným soudcem, který je k tomu povolán, na základě předem stanovených procesních pravidel. Splňuje-li soudce tuto podmínku, pak vykonává svoji činnost v souladu s jednacím řádem příslušného soudu vydaného na základě zákona. Jestliže má podle zákona ve věci rozhodovat senát, je nutné, aby byl vždy řádně obsazen. Soudce má být trvale ustanovený, neodvolatelný, nepřeložitelný a v každém případě musí být povolán ze zákona k rozhodování konkrétního případu. Zákonným soudcem se rozumí tedy ten soudce, který je řádně ustanoven jako soudce u příslušného soudu, soudu příslušného k řešení daného případu. Tato zásada je obsažena v článku 38 odst. 1 Listiny a v § 7 odst. 2 zákona o soudech a soudcích.

3.2.4 Zásada veřejnosti řízení

Dalším výslovným postulátem uvedeném v Listině je „*veřejnost procesu*“. Je zakotvena v článku 38 odst. 2 Listiny. Je to princip, který se objevuje také v Ústavě, Úmluvě a zákoně o soudech a soudcích. Smyslem tohoto principu je, že vedle účastníků řízení i široká veřejnost má možnost se zúčastnit soudního jednání a tím tak sledovat a kontrolovat práci soudců. Může dojít k tomu, že soudce by svého postavení a suverenity mohl zneužívat svévolným způsobem a rozhodováním právě na úkor účastníků řízení. Veřejné projednání věci se proto považuje za prostředek zachování důvěry k soudům a průhlednosti jejich činnosti. Veřejnost může být ve výjimečných případech stanovených zákonem a Úmluvou na základě rozhodnutí soudu z jednání vyloučena.

Důvody pro vyloučení veřejnosti podle zákona spočívají v tom, že by mohla nastat situace, kdy by hrozilo, že by se určité tajné informace chráněné zvláštním

zákonem veřejným jednáním lidem zpřístupnily, kdyby hrozilo odkrytí obchodního tajemství a dále v případě, že by byl dotčen důležitý zájem účastníků nebo z důvodů mravnostních. I přestože tento důvod nestane, je poté na individuálním rozhodnutí soudce, jestli umožní určitým osobám vstup do jednací síně, aby byly přítomny jednání, nebo nikoli. Pakliže je těmto osobám vstup na jednání povolen, je pak ještě povinností soudce, aby těmto osobám sdělil, že musí splnit podmínku, že nikde nezveřejní výše uvedené informace, o kterých se při jednání dozvěděly- je také věcí soudu, zda-li odepře přístup k jednání určitým osobám i v případě, že veřejnost nebyla vyloučena z jednání. Může se tak stát v případě nezletilých nebo osob, u kterých lze předpokládat, že budou narušovat průběh soudního jednání.

Ve stejném článku Listina deklaruje právo účastníka řízení na to, aby „*soud projednal věc bez zbytečných průtahů*“. Co tento pojem přesně znamená zákon neuvádí. Beze všech pochybností se tím rozumí, že soudce je povinen si v průběhu řízení počínat rychle, účinně a rozhodnout přiměřené lhůtě. Ovšem posouzení toho, zda rozhodl konkrétní soudce v dané věci v přiměřené lhůtě, je vždy otázkou každého individuálního případu. Z toho důvodu jsou vyloučeny ochrany práv, účastníci nemají jistotu spravedlnosti, mohou ztrácet zájem na spravedlivém výsledku.

Každá ze stran v procesu předkládá soudci návrhy důkazů k provedení a druhá strana se má k těmto návrhům vyjádřit a naopak zase navrhnout své důkazy důležité pro svá tvrzení. Zákon o soudech a soudcích stanoví možnost účastníku řízení proti soudu, který věc projednává s průtahy, podat stížnost u orgánu státní správy soudů. Když tento orgán věc řádně nevyřeší, může být podán návrh soudu, který je za průtahy odpovědný, aby sám stanovil lhůtu, do kdy musí být určitý procesní úkon proveden. Následně věc postupuje podle zákona nejbližší nadřízenému soudu, který určí, jestli má vůbec tento úkon být proveden a pak stanoví k tomu lhůtu. Rozhoduje formou usnesení. Je záležitostí státu, aby se postaral o zajištění správného fungování justice, aby principy řádného soudnictví obsažené v zákonných normách byly respektovány a prováděny. Nastane-li situace, že v určitém případě nedochází k naplnění těchto požadavků, vždy musí i přesto být práva a zájmy jednotlivce upřednostňovány, protože soud má za úkol chránit práva, přiměřená doba pro rozhodnutí je považována za hlavní atribut takové ochrany. Konkrétní osobu, která má na daném případě zájem, nezajímá, zda prodlužování doby rozhodnutí je

považována za hlavní atribut takové ochrany. Konkrétní osobu, která má na daném případě zájem, nezajímá, zda prodlužování doby rozhodnutí a neschopnost věc včas a řádně vyřešit zapříčinila nečinnost soudce nebo špatná právní úprava soudnictví a nekvalitní práce zákonodárců, značná soudní agenda jednotlivých soudů, případně špatná administrativní a technická činnost obecných soudů. Rozlišují se také průtahy způsobené pouze soudem jako státním orgánem nebo spočívají také v chování samotných účastníků nebo přímo tím, kdo podal žalobu nebo jiný návrh na zahájení řízení.

„Při posuzování průtahů v řízení a nepřiměřené délky řízení tedy není rozhodující, zda jsou tyto způsobovány subjektivním faktorem stojícím na straně obecného soudu, nebo objektivním faktorem, jenž zahrnuje celkovou úpravu organizace soudnictví, čímž se rozumí také množství napadlých věcí nebo nedostatečné administrativní a technické zázemí obecných soudů. Podle přesvědčení Ústavního soudu je to státní moc jako celek, která má jednotlivci garantovat ochranu jeho práv.“⁴⁰ Vychází se ze zásady, že není možné tolerovat zásahy do základních práv a svobod jednotlivce odkazem na objektivní stav obecné justice. Tak bylo konstatováno Ústavním soudem např. v nálezu 157/1997 Sb.r.us.

Rychlost řízení, resp. přiměřenost lhůty pro vydání rozhodnutí může být v praxi ovlivněna vedle jiných prostředků i mírou provedení principu „koncentrace řízení“. Jde předně o obecný právní princip, který není explicitně v zákoně upraven, avšak jeho důsledky postupují celým civilním procesem, pro který je tento princip charakteristický a povahově určující. *„Ve svém důsledku se tento princip projevuje tak, že řízení se rozpadá do určitých stádií, v nichž je nutno provést vždy ty procesní úkony, pro něž je procesní stádium určeno, pod sankcí prekluze. Procesní úkony jsou tak ze zákona koncentrovány.“⁴¹* Jedná se tedy o princip ovládající postup řízení. Bývá také nazýván principem legálního pořádku. Na provedení principu koncentrace řízení, respektive jeho prvků, do civilního procesu založeného převážně na jiných institutech, nelze pohlížet jako na všestranný recept řešení problémů současného poskytování soudní ochrany. Citlivě zvolené právní konstrukce o tento princip obohacené však mohou ve spojení s dalšími procesními nástroji současnou délku

---

⁴⁰ nálezn sp.zn. I. ÚS 660/03

⁴¹ Winternová, A., *Civilní právo procesní*, Linde Praha a.s., 2. vydání, 2002, str. 154

řízení jako základní problém civilního procesu řešit.

Má-li účastník nebo ten, kdo je stranou řízení za to, že jeho stížnost na průtahy v řízení, kterou podal u příslušného orgánu státní správy soudů, jím nebyla řádně vyřízena, může podat návrh soudu, aby určil lhůtu pro provedení procesního úkonu, u kterého podle jeho názoru dochází k průtahům v řízení. Nová zákonná úprava v našem právním řádu vychází z ustanovení § 174a zákona o soudech a soudcích a její význam spočívá v tom, že jde o první pokus o systémové řešení průtahů při soudcovském rozhodování. Důvodem pro přijetí této současné úpravy byly četné výtky ze strany Evropského soudu pro lidská práva, podle něhož byly dosavadní nápravy průtahů řízení nedostatečné. Podle původní úpravy byl jediným zákonným prostředkem právní ochrany před průtahy postup v rámci „stížnostního řízení“, který byl prováděn orgánem státní správy soudů. Dále bylo možné se ještě dovolávat svého práva pouze na základě ústavní stížnosti. Tato praxe se však ukázala být nedostatečná.

3.2.5 Zásada ústnosti a přímosti

Průběh jednání před soudem upravuje ustanovení § 115 a násl. o.s.ř. a dále je také upraven jednacím řádem. Ustanovení § 115 odst. 1 o.s.ř. uvádí, že pokud zákon nestanoví jinak, nařídí předseda senátu k projednání věci samé jednání, k němuž předvolá účastníky a všechny, jejichž přítomnosti je třeba. Soudce má povinnost předvolat k jednání všechny osoby, které je nutné vyslechnout. Zákon vychází ze zásady ústnosti, která je prolomena jen výjimečně. Zásada ústnosti znamená, že soud rozhoduje zásadně na základě poznatků o skutečnostech, které získal ústním podáním. Písemné projevy mají také svoji důležitost a dokonce v některých případech je písemná forma přímo vyzadována. Všechna podání musí být v písemné formě nebo aspoň zapsány v protokolu. Ústní řízení je u nás tradičně chápáno jako součást demokratického soudního procesu.

Na tomto místě je třeba zmínit ustanovení § 115a o.s.ř., které znamená v určitých případech prolomení zásady ústnosti a umožňuje soudci rozhodnout bez nařízení jednání, pouze na základě listinných důkazů. To si klade za cíl urychlit soudní řízení, protože rozhodování bez jednání v případech má časově kratší charakter. Soudce by měl podle tohoto ustanovení postupovat v těch případech, kde závisí

rozhodnutí na právním posouzení předložených listinných důkazů a dost často také na posouzení listiny jediné. Další podmínkou pro tento postup je, že se účastníci práva na účasti na projednání věci vzdali, nebo vysloví souhlas, aby věc byla rozhodnuta bez nařízení jednání. V praxi to ovšem ale často vypadá tak, že účastníci sami přímo trvají na projednání věci při ústním jednání z důvodu určitých procesních obav nebo neznalosti, i když tu podmínky pro rozhodnutí bez jednání jsou dány.

Výjimkou ze zásady ústnosti je také možnost, aby soud v určitém případě vydal rozsudek bez úplného projednání věci. Soud může takto jednat pouze ve výjimečných případech, a sice, když se žalovaný vůbec nezajímá o projednání a vyřešení celého případu a je tak v celé věci nečinný a odmítá se aktivní formou se podílet na soudním procesu. Tento rozsudek se nazývá „rozsudek pro zmeškání“. Je upraven v § 153b o.s.ř. V případech, kdy jinak aktivní účastník neúmyslně pro svůj omyl zmešká první jednání soudu, ale je zřetelný jeho zájem účastnit se soudního řízení a bránit se, není vydání rozsudku pro zmeškání namístě. Prioritou v soudním řízení musí v takovém případě zůstat ochrana práv účastníků soudního řízení, kteří na soudním chtějí aktivně participovat.⁴² Toto bylo judikováno Ústavním soudem v rozhodnutích IV. ÚS 63/05 a III. ÚS 428/04. Stane-li se však, že se účastník nedostaví k prvnímu jednání ve věci z nějakého jiného důvodu, kdy se například nechtěně opozdí, nebude se taková událost posuzovat jako důvod pro vydání rozsudku pro zmeškání. K tomu se váže rozhodnutí Ústavního soudu III. ÚS 428/04.

Ústavní soud se k této problematice vyjádřil tak, že lpí na zásadě ústnosti a přímosti. Vyplývá to z nálezu Ústavního soudu IV. ÚS 57/04⁴³, podle kterého je dodržení zásady přímosti jedním z pojmových znaků důkazního řízení. Podle něho jak ustálená judikatura, tak i doktrína stanoví, že je zásadně nepřípustné, aby odvolací soud, jestliže se chce odchýlit od hodnocení důkazů soudem prvního stupně, tyto důkazy hodnotil jinak, aniž by je sám opakoval.

Na zásadu ústnosti navazuje zásada přímosti. Spočívá v požadavku, aby se soud dostal do přímého styku s účastníky řízení i s jednotlivými důkazními prostředky. Je-li účastník právně zastoupen, nemusí se k jednání osobně dostavovat. V těchto případech ua něj jedná jeho zmocněnec.

---

⁴² nálezy IV. ÚS 63/05 a III. ÚS 428/04

⁴³ nálezy IV. ÚS 57/04

3.2.6 Poučovací povinnost soudu

Poučovací povinnost soudu řadíme k právu účastníka na právní pomoc. Je povinností každého soudce na základě § 5 o.s.ř., aby sdělil účastníkům řízení jejich procesní práva a povinnosti. Soud má informovat přítomné pouze o procesních právech. Hmotná práva nejsou předmětem objasňování. Děje se tak z toho důvodu, že účastník většinou nezná svá procesní práva a proto s nimi musí být před začátkem jednání seznámen. Neznalost těchto procesních práv nesmí být těmto osobám na újmu. Bylo by nepřijatelné, aby účastník ztratil spor z důvodu nesplnění procesních povinností, které zákon ukládá, a o kterých nevěděl, nebo provedl procesní úkon, který z určitých důvodů nevyvolal procesní následky, které vyvolat měl. Proto soud účastníkům poskytuje právní pomoc. Nedodrží-li soud tuto povinnost, nastanou v zákoně uvedené procesní důsledky, které spočívají například v tom, že neupozorní-li soudce účastníka, aby uvedl všechny známé skutečnosti a důkazy dříve než soud prvního stupně vynese rozsudek, mohou být ještě později uvedeny v odvolacím řízení. Je to výjimka z obecného pravidla, podle kterého se už tyto skutečnosti a důkazy objevit nemohou.

Procesní předpis klade na účastníky stále větší nároky na jejich chování během soudního procesu, a proto je důkladné poučení ze strany soudu na místě. Poučovací povinnost je v současném občanském soudním řádu upravena až příliš podrobně. V zásadě musí platit, že každé poučení se musí odvíjet od charakteru a podstaty každého jednotlivého sporu, od míry právního vědomí jednotlivých účastníků řízení. Účastníci řízení by měli být poučováni jen tehdy, když se ocitají v situaci, kdy poučení potřebují a toto poučení se má vztahovat k situaci, ve které se právě nacházejí. S touto poučovací povinností souvisí i zásada předvídatelnosti soudního rozhodnutí. Rozumí se tím to, že účastník se nemá podívat nad výsledkem soudního řízení obsaženém v soudním rozhodnutí a dále by neměl být soudcem účastník postaven do takové procesní situace, která by pro něho znamenala neúspěch ve věci jenom z důvodu menší znalosti procesních předpisů. V souvislosti s touto zásadou se soudci ukládá, aby důkladně poučil účastníka řízení, zastoupeného či nezastoupeného advokátem. Účastníky řízení je zkrátka nezbytné v souvislosti s konkrétní procesní situací poučit tak, aby pro neznalost procesního práva neutrpěli ve

sporu újmu.

Podle ustanovení § 118a odst. 1 o.s.ř. je třeba poučit v průběhu jednání účastníka, ukáže-li se, že nevylicil všechny rozhodné skutečnosti nebo je uvedl neúplně. Odstavec 1, 2 tohoto ustanovení se vztahuje k povinnosti tvrzení a k břemenu tvrzení, třetí odstavec se váže k důkazní povinnosti a k důkazním břemenům. Podobně se také § 43 o.s.ř. stanoví, že soud vyzve žalobce, který nevylicil rozhodné skutečnosti, aby o takové vylicení žalobu doplnil, většinou fázi přípravy řízení.

Dále je soudce povinen poučit účastníky přítomné při jednání, že všechny rozhodné skutečnosti a důkazy musí být označeny dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, neboť později uplatněné skutečnosti a důkazy bude možné označit pouze v omezeném rozsahu. Skutečnosti a důkazy, které mohl účastník uplatnit v řízení před soudem prvního stupně, a i když byl řádně poučen, neuplatnil je, ne, už je již uplatňovat v odvolacím řízení, což může ve svém důsledku pro takového účastníka znamenat neúspěch ve věci. Podle § 205a o.s.ř. důsledku pro takového účastníka znamenat nebo usnesení ve věci samo odvolacím důvodem slitečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně.

3.2.7 Právo na právní pomoc

Významným aspektem účinné ochrany práv je ústavní právo na právní pomoc v řízení před soudy, jinými státními orgány či orgány veřejné správy. Článek 37 odst. 2 garantuje každému v procesu právo na právní pomoc. Hlavním účelem tohoto článku, citovaného výše, je právo každého, to znamená státního občana i cizince, se před soudem obhajovat. Cílem této pomoci je efektivně chránit práva osob poskytováním právních rad, zastupováním, z důvodu, aby dotyčná osoba neutrpěla v řízení újmu na svých právech. Nárok na právní pomoc existuje podle zákona od zahájení řízení před soudem, jiným státním orgánem nebo orgánem veřejné správy. Právní pomoc jako profese je podle zákona činností především advokátů. Vedle advokátů poskytují tuto činnost také například notáři, auditoři, nebo daňoví poradci. Ti všichni poskytují právní rady nebo určité osoby právně zastupují. Na rozdíl od

advokacie, která poskytuje právní pomoc v nespécializovaných oblastech práva, působí zbylé profese pouze v určitých oblastech práva a svoji činnost vykonávají pouze na základě povolení orgánu veřejné moci.

Nárok na právní pomoc vzniká okamžikem zahájení řízení před soudem, jiným státním orgánem nebo orgánem veřejné správy. Protože je právo na právní pomoc v České republice právem ústavním, je jeho naplnění a zajištění pod ochranou Ústavního soudu. Nepřímo se tomuto ustanovení věnuje také článek 90 Ústavy, který se týká hlavního úkolu soudu, kterým je právě zmíněna soudní ochrana práv, kterou soudy poskytují v souladu se zásadou nezávislosti a nestrannosti. Tímto je jeho ochrana svěřena pod ochranu ústavního soudnictví. Z obsahu Evropské úmluvy a z judikatury Evropského soudu tvoří právo na právní pomoc podle článku 6 Úmluvy obsah pojmu práva na spravedlivý proces.

Výkon advokacie je definován jako poskytování právní pomoci provozované jako nezávislé povolání a to zpravidla za úplat. Podstatou advokacie je tedy pomoci určitým osobám v řešení právního problému, v případě, že si tyto osoby zvolí cestu právní ochrany, aby chránily svá práva. Judikatura Ústavního soudu se vztahuje v několika rozhodnutích i k této problematice. Z usnesení Ústavního soudu č. 296/1997 vyplývá, že vedle ústavní úrovně tohoto principu se má uskutečňovat právní pomoc také na úrovni zákona a způsobem v zákoně stanoveným. Jedná se o příslušná ustanovení zákona č. 85/1996 Sb., o advokacii. Je povinností státu a nikoli dotyčných účastníků řízení zabezpečit každému účastníku řízení právní pomoc. Jakými prostředky a způsoby toho dosáhne, je pouze na zvážení státu. Se soudní ochranou práv jsou spojené náklady řízení, například soudní poplatek a také odměna advokáta, využije-li strana sporu svého práva být zastoupena v řízení advokátem. Z toho je patrné, že v České republice neplatí povinnost se zastupovat advokátem, každý má pouze právo zvolit si svého zástupce. Za činnost poskytnutou advokátem mu náleží finanční odměna.

Soudní řízení v České republice je zpoplatněno. Soudní poplatek představuje určitou částku do státního rozpočtu určenou na činnost soudů. Jeho účelem je také vytvořit jistou překážku proti špatnému výkonu soudní moci. Platit soudní poplatek může znamenat pro určité osoby nemožnost dostát svých práv a bránit je v soudním

procesu.

Zákon s tímto problémem počítá a upravuje možnost se od placení soudních poplatků osvobodit. Obecně však platí zásada, že abychom dosáhli svých práv a mohli je naplno uplatňovat, musíme zaplatit určité výdaje. Přístup k soudnímu řízení, aniž bychom měli povinnost platit jakékoliv výdaje, s sebou nutně přináší riziko jeho zneužívání. Cílem zákonné úpravy se rozumí především, aby mohl každý v procesu uskutečňovat bez jakýchkoli omezení práva na ochranu práv u soudu a aby tato ochrana byla vždy v každé situaci dostupná. Zárukou soudní ochrany práv jsou přiměřené náklady, protože každému náleží právo na soudní ochranu práv podle článku 36 Listiny a článku 6 Úmluvy. Může však nastat i situace, kdy jednotlivec není schopen vynaložit náklady řízení. Důsledkem toho by vznikla překážka v přístupu k soudu, pro kterou není možné bránit svá práva. Tento případ řeší právo institutem osvobození od soudního poplatku. Toto ustanovení se zaměřuje hlavně na osoby ve složité finanční, majetkové nebo sociální situaci. Jednotlivé případy osvobození od soudních poplatků obsahuje zákon o soudních poplatcích.

Jak již bylo řečeno, povolání, s nímž je ve vědomí i v praxi nejvíce spojováno poskytování právní pomoci, je advokacie. Právní úprava je obsažena v zákoně o advokacii. Výkonem advokacie rozumíme poskytované právní pomoci provozované jako nezávislé povolání, za které náleží obvykle odměna. Advokátem může být pouze fyzická osoba, která je zapsána v seznamu, který vede Česká advokátní komora (ČAK). Advokát je vázán ústavou, ústavními zákony, ostatními zákony a dalšími obecně závaznými právními předpisy a v jejich mezích příkazy zastoupeného. Je povinen si počínat tak, aby nesnižoval důstojnost stavu advokacie. Dbá na dodržování pravidel profesionální etiky i soutěže, které stanoví ČAK.

V popsaném rozhodnutí Ústavní soud České republiky judikoval, že orgán veřejné moci musí zajistit uplatnění ústavního práva na právní pomoc, i když toto není stanoveno na úrovni jednoduchého práva. V opačném případě by se jednalo o slepý právní pozitivismus, což by bylo v rozporu s Listinou. *„Okresní ředitelství Policie ČR v Teplicích jakožto orgán veřejné moci, svým postupem, spočívajícím v zabránění využít práva na právní pomoc stěžovateli v souvislosti s podáním vysvětlením, porušilo čl. 37 odst. 2 Listiny ... Na uvedeném nic nemění nedostatek*

*výslovné právní úpravy v zákoně č. 283/1991 Sb., týkající se zastoupení při podání vysvětlení z důvodu zcela jasné úpravy, obsažené na úrovni norem nejvyšší právní síly, to je Listiny a Ústavy. Navíc námitka nedostatku výslovné právní úpravy, jako důvod pro odmítnutí práva na právní pomoc, odpovídá čistě pozitivistickému nazírání na právo, které rovněž nekoresponduje s požadavkem právního státu, jemuž jsou vlastní i přirozenoprávní tendence (například preambule Listiny nebo čl. 85 odst. 2 Ústavy). Zcela na závěr Ústavní soud z opatrnosti výslovně uvádí, že právo na právní pomoc při podání vysvětlení neznamená povinnost policie advokáta v každém případě zajistit, ale pouze povinnost toto zastoupení umožnit.*⁴⁴

3.2.8 Průtahy v řízení

Jedná se poměrně o významný a nežádoucí problém v činnosti zejména obecných soudů. „Měl by platit princip arbitrárního pořádku, který spočívá ve snaze o celkové urychlení řízení a vyloučení průtahů, ovšem s největší možnou pružností, umožňující správné zjištění všech rozhodných skutečností.“⁴⁵ Dá se říci, že právě otázka průtahů v řízení je nejčastějším případem jiného zásahu orgánu veřejné moci, proti němuž ústavní stížnost směřuje.

V dosavadním přístupu k této otázce se Ústavní soud opírá zejména o čl. 38 odst. 2 Listiny, podle něhož „každý má právo, aby jeho věc byla projednána veřejně, bez zbytečných průtahů a v jeho přítomnosti a aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům“, a také o čl. 6 odst. 1 Úmluvy, zakotvující právo každého na to „aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem, zřízeným zákonem, který rozhodne o jeho občanských právech nebo závazcích nebo o oprávněnosti jakéhokoli trestního obvinění proti němu“.

Obecné soudy v těchto řízeních na svou obranu atgumentují často zejména tím, že průtahy v řízení nejsou zaviněny jejich subjektivním přístupem, nýbrž objektivním stavem našeho soudnictví, kdy stále ještě přetrvává nedostatek soudců,

---

⁴⁴ náleží sp.zn. II. ÚS 98/95

⁴⁵ Stavinohová, J., *Občanské právo procesní – řízení nalézací*, Brno, 1996, str. 60, ISBN 80-7239-001-5

soudy jsou přetíženy a počet napadnutých věcí tak převyšuje počet věcí vyřízených. V konkrétních případech však Ústavní soud judikoval, že „*problém přetíženosti obecných soudů je sice možné připustit jako konstatování obecného stavu, těžko ve věci samé. Navíc je pak věcí státu, aby organizoval své soudnictví tak, aby zásady soudnictví, byly respektovány a případné nedostatky v tomto směru nemohou jít k tíži občanů, kteří od soudu po právu čekají ochranu práv v přiměřeném čase*“⁴⁶.

Tato judikatura Ústavního soudu je plně konformní s judikaturou Evropského soudu pro lidská práva. Podle ní se přiměřenost doby řízení hodnotí vždy podle okolností případu a z hlediska tří kritérií: složitosti věci, způsobu chování stěžovatele a způsobu chování vnitrostátních orgánů s ohledem na politické a sociální souvislosti. „*Toto hodnocení přitom není mechanické, nýbrž musí přihlednout k tomu, co je pro účastníky řízení hlavní věci. Je na státu, aby učinil účinná opatření vedoucí k odstranění přechodné neprůchodnosti soudu, nemá-li vzniknout jeho mezinárodní odpovědnost.*“⁴⁷

Problémem může být, že Ústavní soud se nevypořádává jednoznačně a zejména jednotně, je znění výrokové části nálezu v případě, kdy shledá, že ústavní stížnost proti průtahům řízení je důvodná. Podle ustanovení § 82 odst. 3 písm. b) ZÚS bylo-li vyhověno ústavní stížnosti a jestliže „*porušení ústavně zaručeného základního práva nebo svobody spočívalo v jiném zásahu orgánu veřejné moci, než je rozhodnutí, zakáže tomuto orgánu, aby v porušování práva a svobody pokračoval a přikáže mu, aby, pokud to je možné, obnovil stav před porušením.*“ V některých případech Ústavní soud judikoval, že obecnému soudu „*ukládá, aby nepokračoval v průtazích v souzené věci a aby v této věci neprodleně jednal.*“⁴⁸

V některých případech na obecné soudy působí již samotné podání ústavní stížnosti, takže poté, co od Ústavního soudu obdrží příslušné žádosti o vyjádření k ústavní stížnosti, ve věci jednájí a nakonec i rozhodnou. „*Účelem práva na projednání věci bez zbytečných průtahů je odstranění stavu právní nejistoty, ve které*

---

⁴⁶ Sb. n. a u., sv. 2, str. 39

⁴⁷ Sudre, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, Brno, Masarykova univerzita, 1997, str. 197, ISBN 80-210-1485-7

⁴⁸ nálezn. sp.zn. I. ÚS 5/96, sp.zn. I. ÚS 272/96

*se nachází osoba domáhající se rozhodnutí státního orgánu. Samotným projednáním věci u státního orgánu se nejistota osoby neodstraní. Až právoplatným rozhodnutím se vytváří právní jistota. Proto na splnění ústavního práva dle článku 38 odst. 2 Listiny nestačí, aby státní orgán věc projednal. Ústavní právo na projednání věci bez zbytečných průtahů se splní až právoplatným rozhodnutím státního orgánu, na němž se osoba domáhá odstranění právní nejistoty ohledně svých práv. Dobu na jednání bez zbytečných průtahů nelze vyjádřit numericky. Rychlost a účinnost každého řízení je podmíněna objektivně, charakterem projednávané věci. Délka řízení může signalizovat nejen průtahy v řízení, ale také složitost věci. Proto je důležité oddělit řízení pomalé a neúčinné od řízení, které trvá dlouho z důvodu složitosti případu.*⁴⁹

Neexistuje jakýsi obecný model (v němž by byla dopředu dána maximální přípustná délka jednotlivých typů řízení), nýbrž každý konkrétní případ musí být hodnocen individuálně v závislosti na jeho okolnostech, zejména podle jeho obtížnosti a chování účastníka řízení. Z ustanovení § 174a zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, lze ostatně dovodit, že kritérii posuzování důvodnosti stížnosti proti průtahům jsou složitost věci, význam předmětu řízení pro navrhovatele, postup účastníků nebo stran řízení a dosavadní postup soudu. Ústavní soud také uvedl, že „se pro odstup doby nemůže zabývat zjišťováním, zda omluvy stěžovatele a jeho obhájce byly či nebyly důvodné. Jisto však je, že existence těchto objektivních skutečností, na nichž se nijak nepodílely orgány činné v trestním řízení, přispěla k prodlužování řízení. Nelze přehlédnout ani fakt, že písemné soudní zásilky doručované stěžovateli v průběhu trestního řízení se často nepodařilo doručit, protože se stěžovatel nezdržoval na jím udaných adresách; i tím docházelo k průtahům řízení.”⁵⁰ V dalším rozhodnutí Ústavní soud uvedl, že „dysfunkční návrhy, jakkoli mohou být samy o sobě z hlediska litery zákona i deklarovaného účelu oprávněné, mohou naplnění sledovaného cíle bránit, například jsou-li podávány bez ohledu na celkovou procesní situaci a jsou-li podávány na základě interpretace provedené v izolovaném kontextu jednoho ustanovení. Funkce žádného systému není imunní vůči rizikům plynoucím ze vstupních podnětů, které nerespektují jeho celkovou konstrukci.”⁵¹

---

⁴⁹ náleží sp.zn. IV. ÚS 628/03

⁵⁰ usnesení sp.zn. III. ÚS 95/04

⁵¹ usnesení sp.zn. I. ÚS 315/03

Z judikatury Ústavního soudu však především vyplývá, že průtahy v řízení nelze odůvodnit tzv. Přetížeností soudů, protože tato přetíženost nemůže jít k tíži stěžovatelům a je povinností státu jí zabránit a za tím účelem přijímat vhodná opatření. Judikatura Ústavního soudu je v tomto směru jednoznačná a vní zní právní názor, podle něhož „*pro posuzování průtahů v řízení a nepřiměřené délky řízení není rozhodující, zda jsou případné průtahy způsobovány subjektivním faktorem stojícím na straně obecného soudu (tedy například liknavým jednáním rozhodujícího soudce) či objektivním faktorem spočívajícím v množství napadlých věcí, v právní úpravě organizace soudnictví či v nedostatečném administrativním a technickém zázemí obecných soudů. Podle Ústavního soudu je to státní moc jako celek bez ohledu na její dělení do jednotlivých složek, která má jednotlivci garantovat ochranu jeho práv, přičemž nezbytným atributem takové ochrany je také její včasnost. Z hlediska postavení jednotlivce proto není rozhodující, jaké příčiny vedly ke stavu, kdy o jeho věci není rozhodováno dostatečně rychle. Pro účely posuzování průtahů v řízení je nicméně klíčovým faktorem skutečnost, zda průtahy spočívají toliko na straně státní moci (soudu) nebo jsou vyvolávány také jednáním účastníků řízení či přímo stěžovatelem.*“⁵²

Ústavní soud je také přetížen, a to i přesto, že jeho rozhodovací činnost v průběhu několika let vykazuje poměrně vzestupnou tendenci, byť i na úkor kvality a jednotnosti rozhodnutí a právních názorů v nich obsažených. Na činnost Ústavního soudu se také vztahuje hlava pátá Listiny, neboť také Ústavní soud je vázán ústavními zákony a to včetně článku 38. odst. 2 Listiny, a že zejména ze strany Evropského soudu pro lidská práva může být v budoucnu u Ústavního soudu shledáno pochybení, tzn. porušení článku 6 odst. 1 Úmluvy.

Co se týče konkrétní doby v trestním řízení, vyjádřil se Ústavní soud v souladu s Evropským soudem pro lidská práva, že trestní řízení by nemělo přesáhnout 6 let. Ovšem se toto nedá takto paušalizovat, neboť, jak je uvedeno výše, na délku řízení může mít jednak složitost případu, přístup stěžovatele a i další okolnosti. Tato otázka byla velmi aktuální na Nový rok 2013, kdy tehdejší prezident Václav Klaus udělil amnestii včetně abolice na trestní řízení, které trvá déle než 8 let. Později to

---

⁵² nálezn. sp.zn. I. ÚS 296/04

odůvodnil tak, že se právě odvolal na toto rozhodnutí a jen přičetl dva roky. „*Ústavní soud si je vědom skutečnosti, že kritérium přiměřené lhůty ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy nelze vykládat paušálně stanovením určité konkrétní délky konání trestního stíhání, jejímž překročením by bez dalšího došlo k porušení citovaného ustanovení Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. S ohledem na svou rozhodovací praxi, resp. praxi Evropského soudu pro lidská práva, je zřejmé, že dobu trvání trestního řízení delší než šest let je třeba považovat za spíše výjimečnou a v případě absence zřejmých a významných důvodů pro překročení této hranice nelze trvání trestního stíhání v délce vyšší tolerovat. Ústavní soud dovodil povinnost obecných soudů kompenzovat porušení práva na přiměřenou délku řízení podle čl. 6 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, a to využitím všech takových prostředků, které jim trestní právo poskytuje.*“⁵³

3.2.9 Překvapivá rozhodnutí

“*Tato procesní situace je vyvolána rozdílnými právními závěry obecného soudu I. instance a II. instance, které byly vyvozeny na zcela shodných skutkových zjištění, které provedl soud I. instance. Odvolací soud jako soud II. instance se v opravném řízení odchýlil od těchto skutkových zjištění, která učinil soud I. instance na základě bezprostředně před ním provedených důkazů, ale také od právních závěrů, které vzešly z těchto zjištění. Odvolací soud rozhodnutí I. instance jako věcně správně potvrdil, ačkoliv při posouzení věci vycházel z jiného právního názoru než tento soud. Soud II. instance sám bez jakéhokoliv dokazování rozhodnul, aniž by umožnil účastníkovi jakýmkoli způsobem se vyjádřit k jím, jako soudem odvolacím, učiněném meritu věci, čímž mu tímto způsobem odepřel právo na spravedlivý proces podle čl. 6 odst. 1 Evropské úmluvy a čl. 36 odst. 1 Listiny. Podle judikatury Ústavního soudu České republiky, dospěje-li odvolací soud k jinému právnímu náhledu, je to důvod pro vydání kasačního rozhodnutí, jež z hlediska ústavněprávního otevírá účastníkům možnost uplatnění právo vyjádřit se ke změně právního náhledu, případně i předložit*

---

⁵³ náleží sp. zn. II. ÚS 535/03

*nové důkazy, které z pohledu dosavadního nebyly relevantní.*⁵⁴ Nelze ovšem pokládat za pravidlo, že dospěje-li soud II. instance k odlišnému právnímu posouzení věci než soud I. instance, jde o porušení práva na spravedlivý proces, je nutné vycházet vždy z okolností konkrétního případu, neboť takový názor by ve svých důsledcích popíral samotný smysl dvojinstančního řízení, jak Ústavní soud uvedl ve svém nálezu sp.zn. I. ÚS 348/99, kdy mj. tvrdí: *„V souzené věci však nedošlo k tomu, že by obecné soudy rozhodovaly podle rozdílných právních předpisů, že by rozdílnost právního názoru pramenila z provedeného dokazování nebo že by Nejvyšší soud podané dovolání odmítl pro jeho nepřipustnost a případem se nezabýval věcně. Nejvyšší soud totiž ve svém vyjádření k ústavní stížnosti správně uvádí, že nelze zaměňovat posouzení již zjištěného skutkového stavu po stránce právní a hodnocení důkazů. V tomto případě bylo dovolání podáno z důvodu nesprávného posouzení věci a z tohoto hlediska také Nejvyšší soud napadený rozsudek Městského soudu v Praze přezkoumal. Na postupu a právních závěrech Nejvyššího soudu proto v tomto směru Ústavní soud neshledal nic, co by nasvědčovalo jeho protiústavnímu pochybení. Z uvedeného tedy vyplývá, že každou odchylku právního názoru soudu vyšší instance od právního názoru soudu nižšího stupně nelze ve všech případech automaticky považovat za porušení čl. 36 odst. 1 a čl. 38 Listiny, nýbrž že je nutno každý případ posuzovat individuálně.“*⁵⁵ Rozhodující je proto vždy individuální posouzení, zda v konkrétním případě účastník řízení skutečně měl či nikoliv reálnou šanci vyjádřit se k provedeným důkazům, popř. navrhnout i důkazy další, jak Ústavní soud uvedl v nálezu sp.zn. I. ÚS 45/2000, kde je mj. Uvedeno: *„Je tedy zřejmé, že v daném případě změnu právního názoru, kterou učinil odvolací soud v napadeném rozhodnutí, že překvapivou a tedy i protiústavní ve výše uvedeném smyslu považovat nelze, neboť stěžovatel měl v řízení před nalézacím i odvolacím soudem možnost se právně i skutkově vyjádřit ke všem otázkám, na jejichž základě odvolací soud nakonec svůj rozsudek odůvodnil.“*⁵⁶

---

⁵⁴ nález sp.zn. II. ÚS 139/98

⁵⁵ nález sp.zn. I. ÚS 348/99

⁵⁶ nález sp.zn. I. ÚS 45/2000

3.2.10 Opomenutý důkaz

Opomenutý důkaz se týká procesní situace dokazování a je spojena s právem navrhopat důkazy, zejména se zásadou hodnocení navrhovaných důkazů soudními orgány. Volné hodnocení důkazů je nedílnou součástí základní ústavní zásady nezávislosti a nestrannosti soudu a jeho stranou je i úvaha soudu, zda některý z navrhovaných důkazů provede, nebo ne, ale v souladu s hodnocením musí v odůvodnění rozhodnutí pokaždé vyložit, jaké skutečnosti vzal za prokázané, o které svá skutková zjištění opřel a proč nevyhověl například všem návrhům na provedení důkazů dalších, hlavně tak, jak je to uvedeno v příslušných procesních předpisech.

„Tato zásada volného hodnocení důkazů však není a nesmí být projevem libovůle. Orgány veřejné moci hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, založeného na logickém úsudku, vyplývajícího z všestranného a objektivního hodnocení důkazů, které se opírá o právní vědomí, o všestranné, hluboké a logické zhodnocení důkazů i jejich vzájemných souvislostí, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu.“⁵⁷

K porušení principu spravedlivého procesu dochází tím, že obecné soudy ve věci nedostály požadavkům vyplývajícím z práva účastníka navrhnout důkazy a tomu odpovídající povinnost se těmito návrhy přesvědčivým způsobem vypořádat. Pokud soud nevyhoví návrhům účastníka, musí ve svém rozhodnutí vyjádřit, proč se tak nestalo, v čem spatřoval důvod jejich neprovedení, proč nejsou relevantními pro skutková zjištění a objasnění věci. Důkazy, kterými se soudy nezabývaly, aniž by to náležitě odůvodnily, téměř vždy založí nepřezkoumatelnost rozhodnutí a jeho protiústavnost.

Soud není povinen provést všechny důkazy, které účastník navrhl, „*takzvané opomenuté důkazy, tj. důkazy, o nichž v řízení nebylo soudem rozhodnuto, případně důkazy, jimiž se soud při postupu podle ustanovení § 132 občanského soudního řádu*

---

⁵⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o výkonu vazby, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, advokátní tarif*. 2. aktualiz. vyd. podle stavu k 1. 12. 2011. Plzeň: Leges, 2011, 1280 s. Glosátor. ISBN 978-808-7212-998.

(podle zásady volného hodnocení důkazů) nezabýval, proto téměř vždy založí nejen nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí, ale současně též jeho protiústavnost.“⁵⁸

Jak uvedl Ústavní soud v jiném rozhodnutí, „*zásada volného hodnocení důkazů tudíž neznamená, že by soud ve svém rozhodování (v úvahách nad ním) měl na výběr, které z provedených důkazů vyhodnotí a které nikoli, nebo o které z provedených důkazů své skutkové závěry (zjištění) opře a které opomene. Neakceptování důkazního návrhu obviněného lze založit toliko třemi důvody: Prvním je argument, dle něhož tvrzená skutečnost, k jejímuž ověření nebo vyvrácení je navrhován další důkaz, nemá relevantní souvislost s předmětem řízení. Dalším argumentem, dle kterého důkaz není s to ani ověřit ani vyvrátit tvrzenou skutečnost, čili ve vazbě na toto tvrzení nedisponuje vypovídací potenci. Konečně třetím je pak nadbytečnost důkazu, tj. argument, dle něhož určité tvrzení, k jehož ověření nebo vyvrácení je důkaz navrhován, bylo již v dosavadním řízení bez důvodných pochybností (s praktickou jistotou) ověřeno nebo vyvráceno.“⁵⁹*

Podobně rozhodl Ústavní soud ČR i ve svém nálezu, kdy judikoval, jak se soudy, hlavně v trestním řízení, musí postavit k problematice důkazů. Je proto nezbytné, aby bylo náležitě odůvodněno, jak se obecné soudy vypořádaly například s námitky stěžovatele, jeho návrhy důkazů a celkově odůvodnily své skutkové a právní závěry. Kdyby toto obecné soudy nerespektovaly, porušily by mj. i jednu ze základních zásad trestního práva, což je in dubio pro reo. „*Ústavní soud respektuje nezávislost obecných soudů, avšak i ta se musí uskutečňovat nejen v zákonném, ale prioritně v ústavním rámci, jehož součástí je i právo na spravedlivý proces, který musí vyloučit libovůli v rozhodování a musí také zajistit právně účinnou soudní ochranu, jehož neodmyslitelnou součástí je právo na spravedlivé a vyčerpávající projednání každé (a samozřejmě i trestní) věci. V tomto směru je na místě poukázat na již ustálenou judikaturu Ústavního soudu, ve které vyslovil nutnost respektování zásadních principů konkretizujících právě onen spravedlivý proces. Takovým je zákaz deformace provedeného důkazu, otázka důkazů neprávem opomenutých, zcela zásadní důraz na soulad skutkových zjištění a z nich soudy vyvozených právních závěrů, nutnost reagování soudů na uplatněné námitky (vysvětlení jejich případného*

---

⁵⁸ nálezn sp.zn. III. ÚS 61/94

⁵⁹ nálezn sp.zn. I. ÚS 733/01

odmítnutí) a nakonec i respektování staletými prověřené zásady, že případně vzniklé pochybnosti je nutno vykládat vždy ve prospěch obviněného.“⁶⁰

Důležité je, aby obecní soudy, při provádění dokazování, samy prováděly dokazování v případě odvolacího řízení. V níže uvedeném rozhodnutí Ústavní soud rozhodl, že v případě, kdy odvolací soud provádí dokazování bez možnosti nechat vyjádřit účastníka řízení, obírá ho právo se vyjádřit právě k prováděným důkazům a jedná se o porušení práva na spravedlivý proces. *„Postup odvolacího soudu, kdy se odchýlil od skutkového stavu zjištěného soudem prvního stupně, aniž však dokazování sám zopakoval, není v souladu se zásadami spravedlivého procesu, neboť tímto odňal stěžovatelce reálnou možnost jednat před soudem, spočívající v oprávnění právně a skutkově argumentovat, v důsledku čehož došlo k porušení jejího základního práva zakotveného v čl. 36 odst. 1 LZPS. Chtěl-li se odvolací soud odchýlit od skutkového zjištění, které učinil soud prvního stupně na základě v řízení provedených důkazů předloženými listinami ve spojení s výpověďmi účastníků řízení, bylo nutno, aby tyto důkazy sám zopakoval a zjednal si tak rovnocenný podklad pro případně odlišné zhodnocení těchto důkazů.“⁶¹*

Z rozhodnutí Ústavního soudu ČR, nález sp.zn. I. ÚS 484/97, vyplývá, že obecné soudy v trestním řízení nesmějí použít důkaz získaný nezákonnými prostředky. Dále je uvedeno, že těžiště dokazování vrcholí před soudem samotným (zásada bezprostřednosti). Ústavní soud dochází právě k závěru, že je to pouze obecní soud, který na základě předložených důkazů může rozhodnout o otázce vině a trestu. *„Z ustanovení § 89 odst. 3 TŘ plyne, že důkaz získaný nezákonným donucením nebo hrozbou takového donucení nesmí být v řízení použit. Je však třeba vzít v úvahu, že výslech (zadrženého, obviněného, obžalovaného) je pouze jedním z důkazů, které orgány činní v trestním řízení hodnotí. Trestní řízení má stupňovitou výstavbu a vrcholí řízením před soudem, kdy soud rozhoduje o vině a trestu obžalovaného. Proto také posouzení toho, zda byl výslech proveden zákonným způsobem – a zda je tedy v trestním řízení použitelný – přísluší orgánům činným v trestním řízení (zejména soudu), které „hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení založeného na pečlivém uvážení všech okolností případu jednotlivě i v jejich souhrnu“ (§ 2 odst. 6*

---

⁶⁰ sp. zn. III. ÚS 258/99

⁶¹ sp. zn. I. ÚS 273/06

TŘ). Z toho vyplývá, že v konečné fázi je to soud, který má právo a povinnost vyhodnotit všechny provedené důkazy, na jejichž základě učiní úsudek v otázce viny.“

62

3.2.11 Náležitě odůvodnění rozhodnutí

Ústavní soud České republiky již dnes opakovaně judikuje, že k základním principům každého spravedlivého procesu je také nezbytné přiřadit právo na náležité odůvodnění orgánu veřejné moci. Ústavní soud České republiky konstatuje, že řádné odůvodnění je takové, z kterého vyplývá vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry soudu na straně druhé. Pakliže odůvodnění rozhodnutí toto neobsahuje, jsou právní závěry soudu porušením ústavního principu zákazu libovůle v rozhodování, pročež nutno takovéto rozhodnutí považovat za stojící v rozporu s čl. 36 odst. 1) Listiny, jakož i s čl. 1) Ústavy.

„Tato zásada volného hodnocení důkazů však není a nesmí být projevem libovůle. Orgány veřejné moci hodnotí důkazy podle svého vnitřního přesvědčení, založeného na logickém úsudku, vyplývajících z všestranného a objektivního hodnocení důkazů, které se opírá o právní vědomí, o všestranné, hluboké a logické zhodnocení důkazů i jejich vzájemných souvislostí, s přihlédnutím ke všem okolnostem případu.“⁶³

Absence řádného odůvodnění v napadeném rozhodnutí proto může vést k jeho zrušení Ústavním soudem jakožto rozhodnutí protiústavního, neboť nepřezkoumatelné rozhodnutí nedává dostatečné záruky pro to, že nebylo vydáno v důsledku libovůle a způsobem, porušujícím ústavně zaručené právo na spravedlivý proces. Orgán veřejné moci, který napadené rozhodnutí vydal, je proto povinen náležitě odůvodnit a zejména se vyjádřit k vzneseným námitkám, argumentům a návrhům (zejména důkazním) účastníků řízení. Pokud tak dostatečně neučiní, je možné, že Ústavní soud v daném případě dospěje k závěru, že napadené rozhodnutí je

---

⁶² náleží sp. zn. I. ÚS 484/97

⁶³ JELÍNEK, J.; SOVÁK, Z. *Trestní zákon a trestní řád*. 8. vyd. Praha: Linde, 1997, s. 398

nepřesvědčivé a v konečném důsledku i nepřezkoumatelné, což má za následek porušení práva na spravedlivý proces a tedy nutně i jeho zrušení. Tím je pak dán orgánu veřejné moci procesní prostor pro (případně) doplnění řízení a pro vydání nového, nyní již bezvadného, rozhodnutí, přičemž však nelze vyloučit, že toto rozhodnutí může být napadeno novou ústavní stížností, kterou se již Ústavní soud bude zabývat z hlediska hmotného práva. „Závazek soudů odůvodňovat svá rozhodnutí nicméně nemůže být chápán tak extenzivním způsobem, že je nutno vyžadovat podrobnou odpověď na každý argument účastníků řízení.“⁶⁴

„Ústavní soud také dále uvádí, že se nezávislost rozhodování obecných soudů uskutečňuje v ústavním a zákonném procesněprávním a hmotněprávním rámci. Procesněprávní rámec představují především principy řádného a spravedlivého procesu, jedním z těchto principů, představujícím součást tohoto práva a zároveň vylučujícím libovůli při rozhodování je povinnost soudů svá rozhodnutí odůvodnit. V odůvodnění rozhodnutí je třeba, jestliže přichází podle povahy věci v úvahu, zejména uvést skutečnosti, které byly vzaty za prokázané, důkazy, o něž se skutková zjištění opírají, úvahy, jimiž se rozhodující orgán řídil při hodnocení provedených důkazů, jakož i právní úvahy, na jejichž základě posuzoval prokázané skutečnosti podle příslušných ustanovení zákona.“⁶⁵ Ústavní soud dále konstatuje, že „... z hlediska stanoveného postupu (čl. 36 odst. 1 Listiny) je požadavek řádného a vyčerpávajícího zdůvodnění rozhodnutí orgánů veřejné moci jednou ze základních podmínek ústavně souladného rozhodnutí.“ Pokud rozhodnutí neobsahuje náležité a řádné odůvodnění výroku, je Ústavním soudem České republiky shledáno jako nepřezkoumatelné a protiústavní, porušující právo na spravedlivý proces.

Dále Ústavní soud judikoval, že v případě vazby soud musí náležitě zkoumat, proč by se u jednotlivce měla omezit osobní svoboda, která je garantovaná dle článku 8 odst. 1 a odst. 5 Listiny, musí soud náležitě zdůvodnit, tak aby bylo garantováno právo na spravedlivý proces dle článku 36 odst. 1 Listiny. „Vzhledem k tomu, že odůvodnění napadeného rozhodnutí neobsahuje ani jednu z náležitostí ustanovení §

---

⁶⁴ Evropský soud pro lidská práva ve věci García Ruiz proti Španělsku, *Přehled rozsudků Evropského soudu pro lidská práva*, č. 5/1999

⁶⁵ nálezn. sp. zn. III. ÚS 148/97

134 odst. 2 trestního řádu a nevyplývá z něho tudíž ani vztah mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry soudu na straně druhé, stává se takové rozhodnutí nepřezkoumatelným. Mezi základní principy právního státu patří nepochybně i vyloučení libovůle při rozhodování soudů. Proto soudy rozhodující o uvalení vazby ... musí přezkoumatelným způsobem odůvodnit, z jakých důvodů převyšuje zájem na objasňování trestného činu nad zájmem svobody jednotlivce. Pokud tak soudy neučiní, ... porušují zásady řádného a spravedlivého procesu zaručeného stěžovateli čl. 36 odst. 1 Listiny základních práv a svobod a tímto postupem zasahují do dalších práv garantujících zákonný průběh trestního řízení, zakotvených zejména v čl. 8 odst. 2 a 5 Listiny, v čl. 5 odst. 1 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod, případně čl. 9 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech.“⁶⁶

3.2.12 Extrémní nesoulad mezi skutkovými zjištěními a právními závěry z nich vyvozenými

„Jedním z principů představujících součást práva na spravedlivý proces a vylučující libovůli při rozhodování je nezbytná návaznost mezi skutkovými zjištěními a úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, což musí vyplynout z odůvodnění rozhodnutí.“⁶⁷ „K porušení principů spravedlivého procesu dochází zpravidla tak, že právní závěry soudu obsažené v rozhodnutí jsou v extrémním rozporu s vykonanými skutkovými zjištěními. To je zapříčiněno tím, že informace, ze které soud vycházel a která mu vyplynula ze zjištěných skutečností (byla obsahem provedeného důkazu), byla deformována a v důsledku této deformace byl právní závěr rozporný.“⁶⁸ Takto to judikoval Ústavní soud například ve svém nálezu sp.zn. III. ÚS 84/94. Jestliže totiž z odůvodnění rozhodnutí obecného soudu popř. jiného orgánu veřejné moci musí vyplývat vztah mezi skutkovými zjištěními a

⁶⁶ nálezu sp. zn. I. ÚS 124/97

⁶⁷ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost: komentář*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 220 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 80-720-1569-9.

⁶⁸ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Základní lidská práva a právní stát v judikatuře ústavních soudů: komentář*. 1. vyd. Editor Břetislav Dančák, Vojtěch Šimíček. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 99 s. Sborníky, Sv. č. 4. ISBN 80-210-2451-8.

úvahami při hodnocení důkazů na straně jedné a právními závěry na straně druhé, existuje-li mezi právními závěry a skutkovými zjištěními extrémní nesoulad, dochází k porušení práva na spravedlivý proces. To znamená, že provedené důkazy musí být správně vyloženy, jelikož *„předpokladem náležitého a také ústavně souladného hodnocení hodnocení důkazu je, že informace z hodnoceného důkazu zůstane bez jakékoli deformace v procesu jeho hodnocení zachována a výlučně jen jako taková se promítne do vlastního vyhodnocení jako konečného úsudku soudu.“*⁶⁹

V řízení by obsah této informace neměl být deformován, informace by měla zůstat v procesu zachována, protože jen jako taková by měla být užitá ve vlastním hodnocení soudu, jako konečného úsudku. Před obecným soudem provedené důkazy musí být – právě pro účely jejich hodnocení – správně, tj. skutečnosti (přesněji obsahu spisu) odpovídajícím způsobem reprodukovány, pokud se týká ve vlastním vyhodnocení interpretovány; řečeno jen poněkud jinými slovy, předpokladem náležitého a také ústavně souladného hodnocení důkazu je, že informace z hodnoceného důkazu zůstane bez jakékoli deformace v procesu jeho hodnocení zachována a výlučně jen jako taková se promítne do vlastního vyhodnocení jako konečného úsudku soudu.

Hlavně z ústavního pohledu – by měl být úsudek vždy výrazem lidsky dosažitelné možnosti, vyplývající především ze zákonem daného procesu zjišťování a následného vyhodnocení rozhodných skutečností tak, aby se skutkové závěry soudního rozhodnutí neocitly v extrémním rozporu s vlastním obsahem provedených důkazů. V případě, že existuje jakýsi určitý nepoměr mezi skutkovými zjištěními a právními závěry, nemusí to nutně vést Ústavní soud České republiky k zrušení takových rozhodnutí, ale stane se tak, pokud dospěje k názoru, že je tento nesoulad extrémní.

Ústavní soud zejména není oprávněn zasahovat do provedeného dokazování a přehodnocovat je, pokud by přirozeně nepovedl dokazování vlastní. V nálezu Ústavního soudu sp.zn. I. ÚS 401/98 k tomu uvedl následující: *„Zásada, že Ústavní soud nepřehodnocuje dokazování provedené obecnými soudy, je prolomena tehdy, jestliže jsou právní závěry obecného soudu v extrémním nesouladu se skutkovými*

---

⁶⁹ náleží sp.zn. III. ÚS 398/97

*zjištěními a nebo znich v žádné možné interpretaci odůvodnění soudního rozhodování nevyplývají.*⁷⁰ Jestliže by tedy Ústavní soud v konkrétním případě shledal určitý nesoulad mezi skutkovými zjištěními na straně jedné a mezi právními závěry na straně druhé, není tím dán ještě důvod k tomu, aby napadená rozhodnutí zrušil. Zejména v trestním řízení extrémní nesoulad může ve svých důsledcích způsobit nejen porušení práva na spravedlivý proces, nýbrž i porušení dalších základních práv (presumpce nevinny, osobní svoboda).

V dalším případě Ústavní soud řešil, zda je potřebné obecními soudy provádět další dokazování v trestním řízení, v situaci, kdy obecní soud rozhodne o vině na základě pouze jedné výpovědi svědka a existují stále pochybnosti o jeho vině. Následující judikát se také zabýval situací, kdy panují stále pochybnosti o vině stěžovatele. *„Za situace, kdy proti sobě stojí protikladné výpovědi obžalovaného a poškozeného svědka, vycházely obecné soudy nejen z hodnocení věrohodnosti obou vyslychaných, nýbrž i z dalších dostupných důkazů, jmenovitě z další svědecké výpovědi, potvrzující jednání obžalovaného před vlastní trestnou činností a podporující nepřímo i usvědčující výpověď poškozeného svědka. Neprovedení dalších důkazů nalézacím soudem, za současného uznání viny stěžovatele, by znamenalo porušení procesní zásady „in dubio pro reo“ (čl. 40 odst. 2 LZPS) jen tehdy, jestliže hodnocení jiných důkazů doposud provedených by nevedlo ke zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností. Výtýká-li odsouzený krajskému soudu jako soudu odvolacímu, že rozhodl v jeho neprospěch bez výslechu svědků, je nutné připomenout, že odvolací soud dokazování v řízení o odvolání zpravidla neprovádí. Činí tak jen výjimečně a v omezeném rozsahu v případech, které má na mysli § 259 odst. 3 TŘ (v souvislosti s uplatněním apelačního oprávnění tohoto soudu); dále se předpokládá dokazování podmiňující rozhodnutí o odvolání v § 263 odst. 5 TŘ, vyžaduje-li to důkazní situace.*⁷¹

3.2.13 Odepření spravedlnosti – denegatio iustitiae

---

⁷⁰ nálezn sp.zn. I. ÚS 401/98

⁷¹ nálezn sp. zn. ÚS 387/2000

„Ústavní soud České republiky označil za porušení spravedlivého procesu skutečnost, kdy obecné soudy, namísto meritorního rozhodování, vydají rozhodnutí o zastavení řízení pro nějakou překážku, kterou bylo možno vyřešit řádným poučením účastníka. Náleží sem i další procesní pochybení soudů, která vedou k zastavení řízení, například, aniž by bylo prověřeno, zda byl zaplacen soudní poplatek nebo byla poskytnuta dostatečná součinnost účastníkům apod.“⁷²

K odepření spravedlnosti může dojít zejména tehdy, když obecné soudy postupují příliš formalisticky a namísto meritorního rozhodování o podaných návrzích např. zastaví řízení pro některou z překážek řízení, kterou bylo možno odstranit po řádném poučení účastníků řízení. Především v restitučních věcech Ústavní soud opakovaně judikoval, že obecné soudy by měly k věci přistupovat tak, *„aby nedocházelo k nevstřícnému, formalistickému postupu soudu, který hrozí další křivdou. Restituční nároky jsou nároky mimořádnými, a to do té míry, že to odůvodňuje i mimořádný postup soudů, co se poučení účastníků v této oblasti i jejich právních zástupců týče.“⁷³*

Denegatio iustitiae nutno tidíž podřadit mezi procesními principy, chráněného ustanovením článku 36 odst. 1 a článku 90 Ústavy, jak judikoval Ústavní soud České republiky ve svém nálezu sp.zn. I. ÚS 401/98. K odepření spravedlnosti může dojít i dalšími procesními pochybení ze strany obecních soudů (popř. jiných orgánů veřejné moci), jako např. Když řízení zastaví, aniž by se řádně prověřilo, zda byl uhrazen soudní poplatek navrhovatelem dle nálezu sp.zn. I. ÚS 231/95.

3.2.14 Shrnutí

„Závěrem přehledu některých příkladů porušení ústavně zaručeného základního práva na spravedlivý proces, vybraných z judikatury Ústavního soudu, považujeme za nutné zdůraznit, že ke zrušení napadeného rozhodnutí (popř. jiného

---

⁷² ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost: komentář*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 241s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 80-720-1569-9.

⁷³ náleze III. ÚS 454/98

*zásahu) orgánu veřejné moci Ústavním soudem nepostačuje pouhé zjištění, že v konkrétním případě došlo k určitému porušení procesních práv navrhovatele. Ústavní soud, který není pouze ochráncem subjektivně veřejných práv fyzických a právnických osob, nýbrž jeho úkolem je rovněž objektivní ochrana ústavnosti, totiž nehodnotí porušení jednotlivých procesních práv izolovaně, nýbrž v celkovém kontextu. To znamená, že hodnotí spravedlnost procesu jako celku a k vyhovění ústavní stížnosti by měl přistoupit v zásadě pouze tehdy, jestliže dospěje k názoru, že namítané (a důvodné) procesní pochybení ze strany orgánu veřejné moci vede k závěru, že proces jako celek byl nespravedlivý a že proto i jeho výsledek se může jevit jako nespravedlivý.*⁷⁴

K vyhovění ústavní stížnosti proto není nutno přistupovat v situaci, kdy ze strany orgánů veřejné moci sice k určitému pochybení došlo, avšak jeho intenzita a příčinná souvislost spravedlnost procesu jako celek v žádném případě narušit nemohla. Nutno dodat, že tento přístup je konformní i s přístupem Evropského soudu pro lidská práva.

---

⁷⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost: komentář*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 169 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 80-720-1569-9.

4 Právo na spravedlivý proces podle Evropské úmluvy

4.1 Evropský soud pro lidská práva

Soud byl zřízen v roce 1959 k projednávání stížností na porušení Úmluvy a jejích Protokolů. Podle znění Úmluvy byl kontrolní mechanismus dvouinstanční, kdy se stížnostmi nejprve zabývala Evropská komise pro lidská práva, jejímž úkolem bylo posoudit přijatelnost (přípustnost) stížnosti, přimět strany ke smírnému ukončení sporu, a byla-li stížnost přijata, vyjádřit se k jejímu merit. Soud se věcí mohl zabývat pouze tehdy, byla-li mu předána Komisí, Vysokou smluvní stranou, jejíž příslušník se považoval za poškozeného, Vysokou smluvní stranou, která předložila případ Komisi, či Vysokou smluvní stranou, proti níž byla podána stížnost. Po vstupu dodatkového Protokolu č. 9 v platnost, dne 1. října 1994, mohla tak učinit i osoba, nevládní organizace nebo skupina osob, které podaly stížnost Komisi, ovšem za předpokladu, že dotčená smluvní strana Protokol č. 9 ratifikovala.

„Dvouinstanční systém, který byl shledán pomalým a nepružným, byl nahrazen stálým Soudem na základě dodatkového protokolu č. 11, který vstoupil v platnost dne 1. listopadu 1998.

Soud tvoří soudci, jejichž počet se rovná počtu Vysokých smluvních stran. (článek 20 Úmluvy). Vzhledem k tomu, že každý smluvní stát Úmluvy, kterých je k roku 2011 47, je zastoupen jedním soudcem, je Soud co do počtu soudců jednou z největších mezinárodních institucí. Členský stát však nemusí být zastoupen svým státním občanem, v současné době za Lichtenštejnsko zasedá soudce, jenž je švýcarským státním občanem.

Soudci musí mít vysoký morální charakter a splňovat podmínky vyžadované pro výkon vysokých soudních funkcí nebo být uznávanými právníky. Zasedání Soudu se zúčastňují jako soukromé osoby a během funkčního šestiletého obnovitelného

soudcovského období nemohou vykonávat žádnou činnost neslučitelnou s jejich nezávislostí, nestranností nebo s požadavky činností vykonávané na plný úvazek (články 21 a 23 odst. 1 Úmluvy a články 2 a 4 jednacího řádu). Věkový limit je 70 let.

Soudce volí většinou z odevzdaných hlasů Parlamentní shromáždění Rady Evropy, za každou Vysokou smluvní stranu ze seznamu jí navržených tří kandidátů. Ačkoli je funkční období v zásadě šestileté, může k zabezpečení v rámci možností obnovy mandátů jedné poloviny soudců každé tři roky, Parlamentní shromáždění rozhodnout, že funkční období jednoho nebo více soudců bude mít jinou délku než šest let, avšak ne více než devět let a ne méně než tři roky. (článek 23 odst. 3 Úmluvy).

Každý soudce je členem jedné ze sekcí, kterých je od 1. dubna 2006 pět (v rámci Soudu jsou vytvořeny nejméně čtyři sekce) (článek 25 odst. 1 jednacího řádu). Jsou ustavovány na návrh předsedy Soudu plénem na tříleté období. Složení sekcí musí být vyvážené z hlediska geografického a zastoupení pohlaví a musí zohledňovat různé právní systémy jednotlivých členských států. Během tříletého období se zpravidla složení sekcí nemění, ačkoli pokud to vyžadují okolnosti, předseda Soudu může výjimečně složení změnit.“⁷⁵

Právo na spravedlivý proces je upraveno zejména v ustanovení čl. 6 Evropské úmluvy: „Každý má právo na to, aby jeho věc byla spravedlivě, veřejně a v přiměřené lhůtě projednána nezávislým a nestranným soudem (orgánem), který rozhodne o jeho občanských právech nebo trestních obviněních.“

Rozsudek musí být vyhlášen veřejně, avšak tisk a veřejnost můžou být vyloučeny po dobu buď celého nebo části procesu v zájmu mravnosti, veřejného pořádku nebo národní bezpečnosti v demokratické společnosti, nebo když to vyžadují zájmy nezletilých nebo ochrana soukromého života účastníků anebo, v rozsahu považovaném soudem za zcela nezbytný, pokud by vzhledem ke zvláštním okolnostem, veřejnost řízení mohla být a újmu zájmům spravedlnosti.

„Spravedlnost procesu spojil s nezbytným zaručením práva na přístup k soudu. Bez možnosti přístupu k soudu a zahájení samotného procesu by ztratilo toto právo smysl. Spravedlivý proces podle Evropského soudu „zaujímá přední místo

---

⁷⁵ Hubálková E., Přehled judikatury, Řízení před ESLP., Praha, Wolters Kluwer ČR, str. 10

v demokratické společnosti ve smyslu Úmluvy.⁷⁶ „Článek 6 Úmluvy je od svého počátku nejfrekventovaněji aplikovaným ustanovením Evropské úmluvy, díky čemuž dnes existuje nejbohatší judikatura Evropského soudu k právu na spravedlivý proces.“⁷⁷

4.2 Právo na přístup k soudu

Každý jednotlivec by měl mít právo, za splnitelných podmínek obrátit se na soud a žádat ochranu svého práva. K tomu Evropský soud ve věci Golder uvedl: „Článek 6 odst. 1 zaručuje každému, aby soud rozhodl o každém sporu, který se týká práv nebo závazků občanské povahy. Poskytuje tak právo na soud, právo na přístup k soudu, tj. právo obrátit se na soud v civilní věci, je pouze jedním z aspektů tohoto práva. K tomu přistupují další garance předepsané čl. 6 odst. 1, pokud jde o organizaci a složení soudu a pokud jde o průběh řízení, a to vše dohromady tvoří právo na spravedlivý proces.“⁷⁸

Právo na přístup k soudu vychází na druhou stranu z povinnosti státu zajistit systém orgánů veřejné moci, zvláště pak soudní, jejichž rozhodnutí budou kontrolována soudními orgány (např. Správní orgány). Evropský soud v této souvislosti uvedl: „Je ve skutečnosti povinností státu dostát závazkům, k nimž se Úmluvou zavázal, zejména pak vybavit své soudy řádnými prostředky a tím jim umožnit, aby jednaly v souladu s požadavky čl. 6 odst. 1.“

„Stát je povinen také se vyvarovat zavedení jakýchkoli opatření, která by ohrozila, nebo dokonce vyloučila uplatnění práva na spravedlivý proces ve smyslu jeho základního aspektu, a to přístupu práva k soudu. Za takové opatření je možné pokládat vysoké náklady, nemožnost bezplatné právní pomoci pro nemajetné osoby či jiné zákonné omezení soudní kontroly či její vyloučení. V této souvislosti například Evropský soud uvedl: Splnění závazku vyplývajícího Úmluvy si někdy může vyžadovat

---

⁷⁶ Rozsudek ve věci F.C.B., 1991, A-205

⁷⁷ Rozsudek ve věci Golder, 1975, A-18

⁷⁸ Rozsudek ve věci Golder, 1975, A-18

*provedení pozitivních opatření ze strany státu.*⁷⁹ Jakých prostředků použije k dosažení cíle, je ponecháno na státu, mezi tyto prostředky se řadí i bezplatná právní pomoc.

Podle Soudu čl. 6 odst. 1 Úmluvy zaručuje stranám přístup k soudu, který rozhodne, jaká jsou jejich práva či povinnosti v civilním řízení, ale ponechává na státu, jakých prostředků k dosažení tohoto cíle použije. „*Povinnost zajistit efektivní právo na přístup k soudu patří do této kategorie*“⁸⁰ jako jeden z důležitých principů spravedlivého procesu.

Koncepce práva na přístup k soudu v Evropské úmluvě vychází z 3 aspektů:

- nestranný a nezávislý soud,
- rozhodování o občanskoprávních nárocích nebo závazcích,
- rozhodování o oprávněnosti trestního obvinění.

Evropská úmluva stanoví určité požadavky, které musí splňovat orgán, který provádí řízení a ve věci rozhoduje. Tyto požadavky byly dále upřesněny judikaturou Evropského soudu. Evropský soud ve věci De Wilde uvedl: „*(Vnitrostátní) soud musí vyhovovat řadě požadavků, jako jsou nezávislost ve vztahu k exekutivě a ke stranám, garance řízení soudního typu aj., z nichž některé figurují přímo v textu čl. 6 odst. Úmluvy.*“⁸¹

Základními požadavky spravedlivého procesu ve smyslu podmínek na rozhodující orgán je hlavně zákonnost konstituování orgánu, potom i jeho nestrannost a nezávislost.

4.3 Nestrannost

„Podle Soudu je nestrannost založena na 2 kritériích, a to subjektivním a objektivním. Subjektivní kritérium představuje v daném případě osobní přesvědčení soudce a objektivní kritérium svědčí o tom, že soudce skýtá dostatečné záruky jakýkoli

---

⁷⁹ Rozsudek ve věci Airey, 1979, A-32

⁸⁰ Rozsudek ve věci Airey, 1979, A-32

⁸¹ Rozsudek ve věci De Wilde, 1971, A-18

legitimní pochybnosti.“⁸² „Osobní nestrannost soudce je třeba předpokládat, pokud není dokázán opak“⁸³ a „jestliže se lze důvodně obávat, že soudci chybí nestrannost, musí být považován za vyloučeného.“⁸⁴

4.4 Nezávislost

Soudní orgán by měl naplňovat základní zásadu dělby moci, zvláště je tím myšlena nezávislost ve vztahu k moci výkonné a jiným složkám veřejné moci.

Nezávislost je základní podmínkou, bez které existence by neměl soud rozhodovat. Účelem soudní nezávislosti je garance nestranného rozhodování soudů s vyloučením cizích zásahů. Obdobně jako nestrannost, měla by být garantována pouze právními prostředky.

Nezávislost je dána celou řadou aspektů, jako jsou nepodjatost soudce, samostatnost soudní moci a její nezávislost na ostatních mocích, sociální a vnitřní svoboda a soudce, vznik a zánik soudcovské funkce, právní úprava soudní moci apod.

Podle Evropského soudu může být proces veden také orgánem, který nemusí nutně zahrnout v soudní moci soustavě daného státu, ale musí splňovat výše uvedené náležitosti: „*Soudem ve smyslu čl. 6 odst. 1 Úmluvy se nemusí nutně rozumět jurisdikční orgán klasického typu, integrovaný do struktury obecných soudů daného státu.*“ A dále v téže uvedl: „*Při rozhodování o tom, zda orgán může být pokládán za nezávislý tribunál, tj. Zejména nezávislý na exekutivě a na stranách daného případu, je nutno přihlídnout ke způsobu jmenování jeho členů a délce jejich funkčních období, k existujícím předpisům upravujícím jejich odvolání nebo záruky jejich neodvolatelnosti, k zákonům zakazujícím udělovat jim instrukce exekutivou při jejich rozhodování, k existenci právních záruk proti vnějším tlakům, k otázce, zda se orgán jeví jako nezávislý, a k účasti členů soudcovského sboru na řízení.*“⁸⁵

---

⁸² Rozsudek ve věci Cubber, 1984, A-86; rozsudek ve věci Hauschildt, 1989, A-154

⁸³ Rozsudek ve věci Le Compte, Van Leuven a De Meyer, 1981, A-54

⁸⁴ Rozsudek ve věci Sramek, 1984, A-84

⁸⁵ Rozsudek ve věci Campbell, 1984, A-20)

4.5 Právo na přiměřenou lhůtu řízení

Evropský soud ve smyslu zásady, že všichni jednotlivci má právo, aby jeho záležitost byla projednána v přiměřené době, uvedl v kauze Vocaturo: „*Smluvním státům přísluší své právní systémy organizovat způsobem, aby jejich soudy mohly garantovat právo každého na obdržení konečného rozhodnutí v přiměřené lhůtě, pokud jde o jeho práva a závazky.*“⁸⁶

„*Soud, jakožto dříve i Komise, se přiměřeností délky řízení mnohokrát zabývaly, konstatujíce, že množství práce není rozhodující, jakož i nedostatek personálu, špatná organizace apod. V žádném případě není přetíženost soudů uznávána jako důvod nepřiměřené délky řízení.*“⁸⁷ Soud posuzuje přiměřenost z hlediska spravedlnosti řízení jako celku, tedy komplexně podle okolností případu s přihlédnutím ke složitosti věci a k jednání stěžovatele a orgánů projednávajících případ a hodnotí jí vždy podle okolností případu a z hlediska těchto kritérií: „*složitosti záležitosti, způsobu chování stěžovatele a způsobu chování vnitrostátních orgánů*“⁸⁸ s ohledem na politické a sociální souvislosti.

„*Stát má povinnost vykonávat svoji funkci výkonu spravedlnosti tak, aby principy zakotvené v čl. 6 Úmluvy byly respektovány a případné nedostatky v tomto směru nešly k tíži stěžovatelů, kteří od soudu právem očekávají poskytnutí soudní ochrany v přiměřené době*“⁸⁹.

Pokud jde o chování samotných stěžovatelů, Soud je považuje „*za objektivní prvek, nepřičitatelný žalovanému státu, který je třeba vzít v úvahu při rozhodování o tom, zda došlo k překročení přiměřené lhůty podle čl. 6 odst. 1.*“⁹⁰

---

⁸⁶ Rozsudek ve věci Vocaturo, 1991, A-206-C

⁸⁷ Rozsudek ve věci De Micheli v. Itálie, 1993, A-257D

⁸⁸ Rozsudek ve věci Vernillo, 1991, A-198

⁸⁹ KLÍMA, Karel et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 1290 s. ISBN 978-80-7380-140-3

⁹⁰ Rozsudek ve věci Erkner a Hofauer, 1987, A-117

4.6 Právo na veřejné projednání věci

Veřejné projednání věci je jedna z důležitých procesních garancí spravedlivého procesu, jež zahrnuje veřejné projednání věci, přítomnost veřejnosti a veřejné vyhlášení rozsudku. Veřejnost zabezpečuje určitou kontrolu výkonu spravedlnosti. Evropský soud judikoval, že: „*Veřejnost řízení chrání strany před tajnou justicí vymykající se kontrole veřejnosti, je také jedním z prostředků zachování důvěry k soudům. Průhlednost, kterou propůjčuje výkonu spravedlnosti, napomáhá k dosažení cíle čl. 6 odst. 1, tj. spravedlivého procesu.*“⁹¹ Dále, že „*Veřejnost jednání je základním principem zakotveným v čl. 6 odst. 1. tento princip musí být plně respektován alespoň při jednom instančním řízení o meritu věci, pokud zde nejsou důvody vyčíslené v čl. 6 odst. 1, umožňující vyloučení veřejnosti.*“⁹²

4.7 Právo být účasten slyšení

Právo osobní účasti v procesu je spojováno většinou s trestním řízením. Právo účastníka, zvláště obviněného či obžalovaného v trestním řízení, vystupovat před soudem osobně pokládá Evropský soud za důležitý aspekt spravedlivého procesu. I když Evropská úmluva toto výslovně nezaručuje, je možné toto dovodit z práva na spravedlivý proces z čl. 6 odst. 1 Úmluvy, jak v této souvislosti Evropský soud uvedl: „*Právo obžalovaného na osobní účast při soudním řízení je základním prvkem práva na spravedlivý proces. Státy musí zaručit efektivní aplikaci tohoto práva.*“ Komise v téže věci uvedla, že „*ačkoli to není v čl. 6 odst. 1 výslovně uvedeno, interpretace předmětu a účelu čl. 6 v komplexním pojetí ukazuje, že osoba obviněná z trestného činu má právo účastnit se soudního jednání, neboť je obtížné si představit, jak by mohla vykonávat některá práva, která jí poskytuje odst. 3, ve své nepřítomnosti.*“⁹³

---

⁹¹ Rozsudek ve věci Pretto, 1983, A-71

⁹² Rozsudek ve věci Hakanson, 1986, A-99

⁹³ Rozsudek ve věci Colozza, 1985, A-89

4.8 Princip rovnosti

Princip rovnosti zbraní *expressis verbis* v Evropské úmluvě nenalezneme, přesto se stal běžnou součástí judikatury Evropského soudu, který se o něm vyjadřuje takto: *„Spravedlnost řízení v sobě zahrnuje především princip „rovnosti zbraní - equality of arms - ,tj. princip, že každá strana v procesu musí mít stejnou možnost hájit své zájmy a že žádná z nich nesmí mít podstatnou výhodu vůči protistraně. Principem rovnosti zbraní není ovšem požadavek spravedlnosti řízení vyčerpán a tento princip je pouze jedním z dílčích aspektů širšího pojmu spravedlivého procesu.“*⁹⁴

Evropský soud v civilním procesu spojuje spravedlivý proces s principem rovnosti zbraní. (V rozsudku ve věci *Borges*, 1991, A-214 Evropský soud uvedl: *„Bez stran stojících proti sobě nelze hovořit o rovnosti či nerovnosti zbraní“*⁹⁵.) Tato zásada znamená rovný přístup ke stranám, s vyloučením jakékoli podjatosti z důvodu osobních zájmů, jiného vztahu k případu a stranám, jakožto i s vyloučením vnějších vlivů. Smyslem je zajistit zcela objektivní, nestranný a nezávislý přístup k věci a jejím účastníkům. Procesní strany musí mít možnost předložit věc nezávislému soudu, a to za podmínek, které neznevýhodňují výrazným způsobem jednu z nich vůči druhé, a dále za podmínky, že soud bude dohlížet na to, aby v procesu byla dodržena pravidla *fair play* – tedy princip rovnosti zbraní.

4.9 Právo na obhajobu

„Právo na obhajobu je důležitý aspekt spravedlivého trestního procesu a je třeba na tento princip nahlížet také v kontextu čl. 6 odst. 3, který zakotvuje minimální práva obviněného. Úmluva upravuje právo na obhajobu jako systém řady oprávnění obviněného, která jsou štrasburskou judikaturou blíže specifikována.

---

⁹⁴ Rozsudek ve věci *Delcourt*, 1970, A-11

⁹⁵ V rozsudku ve věci *Borges*, 1991, A-214

*Toto právo zahrnuje problematiku přípravy obhajoby a obhajobu samotnou, ale také právo na bezplatnou právní pomoc*⁹⁶.

Podle Evropského soudu: *„Právo obhajoby a princip rovnosti zbraní jsou elementy širšího pojmu spravedlivý proces. Tento pojem doznal v judikatuře Soudu značného vývoje.*⁹⁷

4.10 Presumpce nevinny

Presumpce nevinny je velmi zásadní zásadou spravedlivého procesu. Každé trestní řízení musí být prováděno v souladu se zásadou presumpce nevinny, neboť osoba není stále pravomocně odsouzena, což by se mělo projevit v celém řízení, a to jak v chování orgánů provádějících trestní řízení, tak v jejich přístupu k obviněnému (nikoli vinnému). V této věci Soud konstatuje: *„Prohlášení jsou slučitelná s presumpcí nevinny, jestliže vycházejí z trvajících stavů podezření, nikoli však, jestliže odrážejí názor, že daná osoba je vinna.*⁹⁸ Dále uvedl: *„Bez předchozího zjištění zavinění obviněného podle zákona a obzvláště bez toho, že by obviněný měl příležitost uplatnit své právo na obhajobu, odráží soudní rozhodnutí, jež se ho týká, názor, že je vinen.*⁹⁹

Podle výkladu Komise toto právo také zahrnuje možnost obviněného seznamovat se s výsledky vyšetřování, ale nevyplývá z toho nárok neomezeného přístupu k vyšetřovacímu spisu. Soud opakovaně judikoval, že *„obviněnému nenáleží automatické právo nahlížet do spisů, neboť ke splnění postačí jejich zpřístupnění právnímu zástupci*¹⁰⁰. Taktéž podle Soudu je součástí práva na obhajobu právo obviněného nevypovídat: *„Čl. 6 přiznává právo mlčet a nikterak nepřispívat k vlastnímu obvinění.*¹⁰¹

Účelem ustanovení čl. 6 odst. 3 písm. c) Úmluvy je obviněnému umožnit, aby

---

⁹⁶ KLÍMA, Karel et al. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 1297 s. ISBN 978-80-7380-140-3

⁹⁷ Rozsudek ve věci Ekbatini, 1988, A-134

⁹⁸ Rozsudek ve věci Adolf, 1982, A-49

⁹⁹ Rozsudek ve věci Minelli, 1983, A-62

¹⁰⁰ Rozsudek ve věci Kamsinski, 1989, A-168

¹⁰¹ Rozsudek ve věci Funkce, 1993, A-261-C

mu byl poskytnut obhájce. Právo na bezplatného obhájce obviněnému je zaručeno, pokud to vyžaduje zájem spravedlnosti a obviněný nemá prostředky, aby obhájce zaplatil.

Komise i Soud narážely v souvislosti s bezplatnou právní pomocí často na problém „skutečné“ a „formální“ obhajoby. Jmenovaný obhájce není pro obviněného zárukou, že bude jeho zájmy skutečně chránit. Ve věci Artico a Goddi bylo judikováno, že příslušný článek Evropské úmluvy ukládá státům povinnost zajistit reálnou právní pomoc.

Podle Soudu „čl. 6 odst. 3 písm. c) hovoří o pomoci, a nikoli jmenování. Pouhé jmenování nezajišťuje efektivní pomoc, protože obhájce určený pro poskytování právní pomoci může zemřít, vážně onemocnět nebo vyhnout se svým povinnostem.“¹⁰²

Právo na obhajobu také obsahuje další důležitý aspekt spravedlivého procesu, a to styk obviněného se svým obhájcem. Soud ve věci Artico judikoval, že právo „právo obviněného na styk s obhájcem mimo dosah poslechu třetí osoby figuruje mezi základními požadavky na spravedlivý proces v demokratické společnosti a dostávat od něho důvěrné instrukce, pak by jeho pomoc značně pozbyla na své užitečnosti, účelem Úmluvy je chránit konkrétní a efektivní práva.“¹⁰³

Podle doslovné dikce čl. 6 Úmluvy se právo na obhájce vztahuje pouze na trestní věci, avšak ve věci Airey, která se týkala občanskoprávních nároků, Komise i Soud dospěly k názoru, že „systém, který neposkytuje právní pomoc a vyžaduje od lidí, aby platily advokátům vysoké honoráře, může být v rozporu s pravidlem přístupu k soudu.“¹⁰⁴

4.11 Další procesní aspekty spravedlivého procesu

Kritéria právního státu i zásady vlády práva, na kterých stojí filozofie Evropské úmluvy, nejsou obsahem jen v čl. 6 Úmluvy upravujícím právo na

---

¹⁰² Rozsudek ve věci Airey, 1979, A-32

¹⁰³ Rozsudek ve věci Airey, 1979, A-32

¹⁰⁴ FROWEIN, J. A. Výklad Evropské úmluvy o lidských právech. *Právník*, č.6, 1996, str. 505

spravedlivý proces. Zásada spravedlivého procesu podle čl. 6 Evropské úmluvy není vyčerpán jen tímto ustanovením, jeho nedílnou součástí jsou i jiné garance uvedené v Úmluvě a jejich Protokolech. Hlavně se jedná o tyto garance:

- právo na poskytnutí odškodnění v případě nezákonného zatčení nebo zadržení dle čl. 5 odst. 5 Úmluvy
- právo na odškodnění za nezákonné odsouzení čl. 3 Protokolu č. 7 Úmluvy
- zákaz retroaktivity a zásada „není trestu bez zákona“ - čl. 7 Úmluvy
- zásada non bis idem – čl. 4 Protokolu č. 7 Úmluvy

4.12 Právo na přezkum – právo na účinné opravné prostředky

Za další důležitý princip spravedlivého procesu je nutné považovat i čl. 13 Úmluvy, který představuje právo na účinné opravné prostředky, jehož konkrétnější ustanovení nalezneme v čl. 2 odst. 1 Protokolu č. 7. Evropský soud v této věci opakovaně vyjadřoval, že *„záruky dané čl. 6 Úmluvy se v principu aplikují i na odvolací řízení.“*¹⁰⁵ Soud musí posuzovat proces v jeho komplexnosti, *„včetně úlohy, kterou sehrál odvolací soud.“*¹⁰⁶ Aby mohla být hodnocena spravedlnost procesu, je nezbytné, aby opravné prostředky byly účinné a dosažitelné. Ve věci Boyle a Rice bylo judikováno: *„Čl. 13 zaručuje dosažitelnost opravného prostředku na vnitrostátní úrovni, aby posílil podstatu práv a svobod upravených úmluvou bez ohledu na formu tohoto prostředku danou vnitrostátním právem.“*¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Rozsudek ve věci Delcourt, 1970, A-11

¹⁰⁶ Rozsudek ve věci Helmers, 1991, A-212

¹⁰⁷ Rozsudek ve věci Boyle a Rice, 1988, A-131

5 Závěr

Právo na spravedlivý proces je samostatné subjektivní veřejné právo vůči státu na poskytnutí právní ochrany v takovém procesu, který maximálně garantuje spravedlivý výsledek (což se nemusí rovnat výsledku dle názoru účastníka). Spravedlivý proces je veden za podmínek, které neznevýhodňují výrazným způsobem jednoho účastníka vůči druhému, tj. za podmínek „rovnosti zbraní“. Jde o právo na spravedlivé soudní řízení, v němž se uplatňují všechny zásady dobrého soudnictví podle ústavního pořádku ČR, příslušných mezinárodních smluv, zákonů a principů (a to i vyvozených soudní judikaturou). Právo na spravedlivý proces pokrývá celé řízení, včetně případného výkonu rozhodnutí. Právo na spravedlivý proces zakotvuje základní princip panství práva a právního státu (*Rule of Law*) v demokratické společnosti. Právo na spravedlivý proces je tedy subjektivní právo, ale nelze přehlédnout širší jeho záběr, obecnost a význam pro naplnění účelu řízení; proto bývá označováno právo na spravedlivý proces za princip. Konkrétní praktické důsledky však toto rozlišování nemá, neboť při interpretaci vždy budeme uvažovat o právní síle na úrovni Ústavy.

Právo na spravedlivý proces je právo strukturované, zahrnující více samostatných subjektivních základních práv formulovaných jak konkrétně (např. veřejnost a rychlost řízení či nezávislý a nestranný soud), tak i obecně (zejména „právo na spravedlivé projednání věci“, předvídatelnost rozhodnutí, zákaz svévole, požadavek řádného odůvodnění rozhodnutí včetně zdůvodnění, proč nebyly provedeny navržené důkazy). Právo na spravedlivé projednání věci je přitom pojmem neurčitým, otevřeným a přesně neohrazeným. Jeho obsah zahrnuje nejen všechny ostatní záruky v Listině výslovně uvedené, ale také ty, které v ní výslovně uvedeny nejsou, ale byly vyvozeny judikaturou (např. problematika nezákonných důkazů). Vyplývá z toho prostor pro vědecké bádání, co vše je či není obsahem práva na spravedlivý proces.

Po obsahové stránce je právo na spravedlivý proces souhrnem základních práv a principů, hlavně práva na přístup k soudu, práva na veřejný proces, zásadu rovnosti, zásadu kontradiktornosti, zásadu ústnosti a přímosti, zásadu nezávislosti a

nestrannosti soudů a soudců, zákonného soudu a soudce, poučovací povinnosti soudu a principu rozhodování bez zbytečných průtahů.

Nositelům práva na spravedlivý proces je každý člověk. Základním přínosem práva na spravedlivý proces je vůbec vytvoření podmínek pro uplatnění dalších práv v procesu, který maximálně garantuje spravedlivý výsledek (každý, kdo má být souzen, žádá spravedlivý proces). Právo na spravedlivý proces je právem abstraktním z povahy věci (už jen výraz „spravedlivý“ je vysoce abstraktní). Morální platnost práva na spravedlivý proces vyplývá z hodnot chráněných tímto právem.

Aby právo na spravedlivý proces nebylo jen čistě teoretickou výsadou, musí být v právních řádech zakotveny i instrumenty pro uplatnění a vymožení spravedlivého procesu – tj. k odstranění vad řízení způsobených nespravedlivým procesem. Právu na spravedlivý proces je v civilním soudním řízení poskytována ochrana zejména prostřednictvím soustavy obecných soudů, Ústavního soudu, Evropského soudu pro lidská práva, Soudního dvora Evropské unie (byť ten v zásadě respektuje judikaturu ESLP) a po založení jejich pravomoci i prostřednictvím rozhodčích soudů. Zejména ESLP značně tvořivým způsobem dotváří (nalézá) obsah pojmu právo na spravedlivý proces.

Resume

The topic of my master thesis is: The right to a fair trial in the judicature of the Constitutional court of the Czech Republic. As the title of my theses implies, the thesis was mainly focused on the right to a fair trial. At first, the author of the thesis attempted to define this concept, but due to the fact that the right to a fair trial is a broad concept, we cannot find one exact definition that would define the concept. As well, the right to a fair trial has been interpreted by the judicature of the Constitutional court of the Czech Republic, which draws conclusions from the European court of human rights. The Constitutional court of the Czech Republic not only strengthens the right to a fair trial, but as well it interprets. The right to a fair trial consists of various aspects, (for example sufficient reasoning of judicial decisions, sufficient burden of proof, unduly delaying proceedings, right to legal aid), which are briefly described in my thesis. As I have already mentioned, the Constitutional court of the Czech Republic is influenced by the judgments of the European court of human rights, which has been establishing the case law related to the right to a fair trial for a long period.

Seznam použité literatury

Prameny:

- Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.
- Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.
- Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.
- Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád.
- Zákon č. 85/1996 Sb., o advokacii.
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním.
- Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník.
- Zákon č. 140/1960 Sb., trestní zákon.

Monografie:

- DANČÁK, Břetislav a Vojtěch ŠIMÍČEK. Základní lidská práva a právní stát v judikatuře ústavních soudů. 1. vyd. Editor Břetislav Dančák, Vojtěch Šimíček. Brno: Masarykova univerzita, 2000, 141 s. Sborníky, Sv. č. 4. ISBN 80-210-2451-8.
- DAVID, L., Ištváněk, F., Javůrková, N., Kasíková, M., Lavický, P. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. I. díl. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009, s. 3.
- HART, H. L. A. *Pojem práva*. Praha : PROSTOR, 2004, s 161, ISBN: 80-7260-103-2
- HOLLÄNDER, P. *Základy všeobecné státovědy*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 127–128, ISBN 978-80-7380-395-7
- HUBÁLKOVÁ, Eva. *Přehled judikatury Evropského soudu pro lidská práva: zákaz diskriminace*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2013, 98 s. Přehledy judikatury, 99. sv. ISBN 978-80-7478-382-1.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1. 4. 2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Leges, 2013, 864 s. Student (Leges). ISBN 978-808-7576-441.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o výkonu vazby, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, advokátní tarif*. 2. aktualiz. vyd. podle stavu k 1. 12. 2011. Plzeň: Leges, 2011, 1280 s. Glosátor. ISBN 978-808-7212-998.

- KLÍMA, Karel. *Komentář k Ústavě a Listině*. 2., rozšířené vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 807-380-140X-12.
- KLÍMA, Karel. *Ústavní právo*. 4., rozšířené vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2010. 786 s. ISBN 80-738-0261-9.
- KLÍMA, Karel. *Ústavní soudnictví*. Praha: Universe, 1993. ISBN 80-901-5065-9.
- *Listina základních práv a svobod: komentář*. 3. přep. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 259 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506.
- KNAPP, V. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha : C. H. Beck, 1995, s. 86.
- MOLEK, Pavel. *Právo na spravedlivý proces*. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, 573 s. ISBN 978-807-3577-483.
- NOCAROVÁ, Zdeňka. *Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu České republiky*. Vyd. 1. Vysoká škola aplikovaného práva, 2006. ISBN 80-867-7511-9.
- SUDRE, F., *Mezinárodní a evropské právo lidských práv*, Brno, Masarykova univerzita, 1997, str. 197, ISBN 80-210-1485-7
- STAVINOHOVÁ, J., *Občanské právo procesní – řízení nalézací*, Brno, 1996, str. 60, ISBN 80-7239-001-5
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Ústavní stížnost: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o výkonu vazby, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, advokátní tarif*. 3. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2005, 1280 s. Glosátor. ISBN 80-720-1569-9.
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Základní lidská práva a právní stát v judikatuře ústavních soudů: s poznámkami a judikaturou: zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o výkonu vazby, zákon o výkonu trestu odnětí svobody, advokátní tarif*. 1. vyd. Editor Břetislav Dančák, Vojtěch Šimíček. Brno: Masarykova univerzita. Mezinárodní politologický ústav, 2000, 141 s. Sborníky (Mezinárodní politologický ústav). ISBN 80-210-2451-8.
- TINDALL, George Brown a David E SHI. *USA*. Vyd. 1. Praha: Lidové noviny, 1994, 897 s. Dějiny států (Nakladatelství Lidové noviny). ISBN 80-710-6087-9.
- VEČEŘA, M. *Spravedlnost v právu*. Brno : MU, 1997, s. 16, ISBN 802-101-

644-2

- WAGNEROVÁ, Eliška, Vojtěch ŠIMÍČEK, Tomáš LANGÁŠEK a Ivo POSPÍŠIL a kol. *Listina základních práv a svobod: komentář*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012, xxv, 906 s. Komentáře Wolters Kluwer. ISBN 978-807-3577-506.
- WINTEROVÁ, A. a kol. *Civilní právo procesní*. 3. vydání. Praha : Linde, 2004, s. 208, ISBN 978-80-7201-940-3

Judikatura:

- sp. zn. I. ÚS 484/97
- sp.zn. Pl. 54/05
- sp. zn. II. ÚS 139/98
- sp. zn. II. ÚS 271/29
- sp. zn. II. ÚS 98/95
- sp. zn. III. 103/99
- sp. zn. III. ÚS 148/97
- sp. zn. III. ÚS 188/99
- sp. zn. III. ÚS 200/2000
- sp. zn. III. ÚS 240/97
- sp. zn. III. ÚS 258/99
- sp. zn. III. ÚS 258/99
- sp. zn. III. ÚS 271/96
- sp. zn. III. ÚS 62/95
- sp. zn. III. ÚS 74/94
- sp. zn. III. ÚS 4/97
- sp. zn. III. ÚS 139/98
- sp. zn. III. ÚS 210/2000
- sp. zn. III. ÚS 93/99
- sp. zn. IV. ÚS 279/99
- sp. zn. IV. ÚS 153/96
- sp. zn. IV. ÚS 687/06
- sp. zn. I. ÚS 84/99
- sp. zn. I. ÚS 124/97
- sp. zn. I. ÚS 217/2000
- sp. zn. III. ÚS 398/97
- sp. zn. I. ÚS 125/04
- sp. zn. III. ÚS 229/06
- sp. zn. II. ÚS 241/01
- sp. zn. I. ÚS 273/06
- sp. zn. IV. ÚS 307/03
- sp. zn. IV. ÚS 307/03
- sp. zn. III. ÚS 323/04
- sp. zn. IV. ÚS 403/03
- sp. zn. II. ÚS 405/05
- sp. zn. II. ÚS 98/05
- sp. zn. II. ÚS 535/03
- sp. zn. I. ÚS 670/05
- sp. zn. I. ÚS 85/04
- sp. zn. I. ÚS 2/93

- sp. zn. Pl. ÚS 4/94
- sp. zn. Pl. ÚS 15/01
- sp. zn. III. ÚS 26/03

- Rozsudek ve věci Adolf, 1982, A-49
- Rozsudek ve věci Airey, 1979, A-32
- Rozsudek ve věci Boyle a Rice, 1988, A-131
- Rozsudek ve věci Campbell, 1984, A-20
- Rozsudek ve věci Colozza, 1985, A-89
- Rozsudek ve věci Cubber, 1984, A-86
- Rozsudek ve věci De Micheli v. Itálie, 1993, A-257D
- Rozsudek ve věci De Wilde, 1971, A-18
- Rozsudek ve věci Delcourt, 1970, A-11
- Rozsudek ve věci Ekbatini, 1988, A-134
- Rozsudek ve věci Erkner a Hofauer, 1987, A-117
- Rozsudek ve věci F. C. B., 1991, A-205
- Rozsudek ve věci Funkce, 1993, A-261-C
- Rozsudek ve věci Golder, 1975, A-18
- Rozsudek ve věci Hakanson, 1986, A-99
- Rozsudek ve věci Hauschildt, 1989, A-154
- Rozsudek ve věci Helmers, 1991, A-212
- Rozsudek ve věci Kamsinski, 1989, A-168
- Rozsudek ve věci Le Compte, Van Leuven a De Meyer, 1981, A-54
- Rozsudek ve věci Minelli, 1983, A-62
- Rozsudek ve věci Moreir, 1988, A-143
- Rozsudek ve věci Pretto, 1983, A-71
- Rozsudek ve věci Sramek, 1984, A-84
- Rozsudek ve věci Vernillo, 1991, A-198
- Rozsudek ve věci Vocaturo, 1991, A-206-C

Články z odborných časopisů:

- PROCHÁZKA, Antonín. *Závaznost rozhodnutí Ústavního soudu ČR*. Bulletin advokacie č. 8/1995.
- PŘIDAL, O.: *Pojem právo na spravedlivý proces v civilním řízení*, Právní rozhledy 20/2010, s. 731
- ŠIMÍČEK, Vojtěch. *Mohou být vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu ČR všeobecně vykonatelná?*, Správní právo č. 2/1996.
- HOLLÄNDER, P. *Role Ústavního soudu při uplatňování Ústavy v judikatuře obecných soudů, Ústava ČR po pěti letech*, sborník z konference, Brno 1999.
- FROWEIN, J. A. *Výklad Evropské úmluvy o lidských právech*. Právník, č. 6, 1996
- KLOKOČKA, V., *Úloha Ústavního soudu při kontrole ústavnosti soudní činnosti*, Právní rádce č. 9/1998
- MACKOVÁ, A., *Právní pomoc a advokacie*, Bulletin advokacie 6/2000, Praha 2000